

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra matematiky

**FINANČNÍ GRAMOTNOST ŽÁKA PŘI VSTUPU
NA 2. STUPEŇ ZŠ**

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Petra Klemšová

Vedoucí práce: Mgr. David Nocar, Ph.D.

OLOMOUC 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci Finanční gramotnost žáka při vstupu na 2. stupeň vypracovala samostatně pod vedením Mgr. Davida Nocara, Ph.D. a uvedla v ní všechny použité literární a jiné zdroje v souladu s právními předpisy.

V Olomouci dne 20. června 2022

.....

vlastnoruční podpis autora

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Davidu Nocarovi, Ph.D. za jeho vstřícný přístup k vedení této diplomové práce, za jeho podněty, rady a připomínky. Dále bych chtěla poděkovat panu řediteli Mgr. Pavlu Nimrichtrovi za umožnění praxí na jeho škole a za jeho další konzultace. A především paní ředitelce Janě Vondálové za konzultace k tématu finanční gramotnosti, za zapůjčení výukových materiálů a za velmi cenné rady, bez kterých by tato práce nevznikla.

OBSAH

Prohlášení.....	2
Poděkování.....	3
Úvod.....	6
1 Úvod do problematiky finanční gramotnosti	8
1.1 Definice finanční gramotnosti.....	8
1.2 Rozdělení finanční gramotnosti	10
1.1.1 Peněžní gramotnost	10
1.1.2 Cenová gramotnost.....	10
1.1.3 Rozpočtová gramotnost.....	10
2 Finanční vzdělávání	12
2.1 Národní strategie finančního vzdělávání.....	12
2.2 Systém budování finanční gramotnosti	15
3 Finanční gramotnost ve vzdělávání.....	17
3.1 Finanční gramotnost a RVP ZV	17
3.1.1 Matematika a její aplikace.....	20
3.1.2 Informační a komunikační technologie.....	20
3.1.3 Člověk a jeho svět	21
3.1.4 Člověk a společnost.....	22
3.1.5 Člověk a svět práce	23
3.1.6 Průřezová témata	24
3.2 Standardy finanční gramotnosti	25
3.3 Pojmy	30
3.3.1 Peníze	31

3.3.2	Banka a jiné finanční instituce	34
3.3.3	Osobní finance a můj rozpočet.....	35
3.3.4	Trojúhelník financí	39
4	Výzkumné šetření	41
4.1	Vymezení výzkumného cíle	41
4.2	Metody výzkumu.....	42
4.3	Profil respondentů	43
4.4	Analýza výsledků žáků 5. a 6. ročníků.....	44
4.5	Shrnutí výzkumného šetření.....	66
	Závěr	70
	Seznam použitých zdrojů	72
	Seznam grafů.....	77
	Seznam obrázků	78
	Seznam tabulek	78
	Seznam zkratk	79
	Seznam příloh.....	79

ÚVOD

Má diplomová práce se zabývá finanční gramotností žáka konkrétně při vstupu na druhý stupeň. Jelikož pracuji již pár let na malotřídní škole jako asistentka pedagoga, zapojuji se také do výuky matematiky v pátém ročníku. Souvislosti mezi výukou matematiky či dalších předmětů v 5. ročníku a finanční gramotností mě zaujaly, stejně tak možný učební pokrok žáků v období od konce 5. do konce 6. ročníku.

S dětmi jsem v každodenním kontaktu nejen ve vyučování, ale také na školních akcích, při kterých mohou děti manipulovat s penězi. Vnímám velký vliv reklam a vrstevníků na to, co dítě považuje za trendy a žádané zboží. Často jsem svědkem, kdy si děti mezi sebou neuváženě půjčují peníze, nebo že si v prodejně nedovedou vybrat zboží, na které ještě mají hotovost. Současně pozoruji v hodinách matematiky to, jak je nezbytné porozumění textu v dané úloze a jak jsou některé pojmy pro děti těžko uchopitelné.

Z těchto mých pozorování jsem nabyla dojmu, že situace v oblasti finanční gramotnosti dětí této věkové skupiny není ideální. Zejména v současné době, kdy se mění ekonomické podmínky našeho života. Rozhodla jsem se tedy tematiku finanční gramotnosti blíže prozkoumat a zjistit, nakolik se mé domněnky blíží realitě.

Diplomová práce se skládá ze čtyř kapitol a je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Veškeré literární a další zdroje jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci této práce.

V teoretické části se zabývám úvodem do problematiky finanční gramotnosti a finanční gramotností ve vzdělávání. První kapitola obsahuje samotnou definici finanční gramotnosti a rozdělení finanční gramotnosti na hlavní tematické celky. Druhá kapitola popisuje důležité dokumenty pro vznik finančního vzdělávání. Ve třetí kapitole se zaměřuji na začlenění finanční gramotnosti do Rámcového vzdělávacího programu pro

základní vzdělávání, jak se téma finanční gramotnosti objevuje v jednotlivých vzdělávacích oblastech a jak souvisí s průřezovými tématy. Dále zde popisuji Standardy finanční gramotnosti a následně i důležité pojmy z této oblasti.

V praktické části je obsaženo samotné výzkumné šetření, analýza shromážděných údajů a interpretace výsledků. Pro toto šetření jsem zvolila dotazníkovou metodu. Získané údaje jsou názorně zpracovány do grafické podoby a je k nim přidáno slovní hodnocení. V průběhu mé práce jsem si postupně stanovila několik výzkumných problémů, jejichž objasnění by mělo naplnit hlavní cíl mého šetření.

1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY FINANČNÍ GRAMOTNOSTI

Pojem gramotnost býval často chápán jako schopnost číst a psát. S rozvojem vzdělanosti se také rozšířil význam pojmu gramotnost o další dovednosti. Běžně se dnes setkáváme s gramotností čtenářskou, matematickou, digitální, finanční, přírodovědnou...

Znamená to, že člověku nestačí znát jen pojmy z určité oblasti lidského konání, ale rozumět jejich obsahu, chápat je v souvislostech a prakticky je v životě využívat. V každé z těchto oblastí je zásadní používání informací obsažených v textu. Gramotností zde není čtení a psaní nýbrž schopnost – kompetence se této oblasti věnovat¹.

Ve své práci se zaměřuji na gramotnost finanční a její úroveň v základním vzdělávání. Co je pro žáka na základní škole důležité vědět? Které pojmy by měli žáci znát a co by si měli uvědomit pro svůj budoucí život? Finanční gramotnost je nejen v současné době často používaný pojem, ale jedná se především o zásadní dovednost, kompetenci umožňující kvalitní a spokojený život člověka v moderní společnosti. Jeho zařazení již do základního vzdělávání je naprosto opodstatněné a nemělo by se nijak v přímé praxi škol opomíjet.

První kapitola se tedy bude zabývat definicí finanční gramotnosti a jejím obsahem, rozdělením na tematické okruhy a tím, co by měl finančně gramotný člověk umět a znát.

1.1 Definice finanční gramotnosti

Z mnoha existujících vysvětlení finanční gramotnosti jsem se rozhodla čerpat přímo ze stránek Ministerstva financí ČR. To vytvořilo již v roce 2010 ve spolupráci

¹ KEVIČ, Nataša. Co je gramotnost?. In: *Pro vzdělávání* [online]. 2017 [cit. 2022-05-19]. Dostupné z: <http://provzdelavani.nuv.cz/clanky/ze-zahranici/co-je-gramotnost>

s ministerstvem školství dokument nazvaný Národní strategie finančního vzdělávání a vzdělávání v této oblasti se stalo povinnou součástí rámcových vzdělávacích programů pro základní a střední školy. V roce 2020 byl tento dokument aktualizován pod názvem Národní strategie finančního vzdělávání 2.0. Mezi významné změny v novém dokumentu patří zaměření se na finanční vzdělávání dospělých občanů, jelikož smyslem této strategie je zvýšení úrovně finanční gramotnosti všech obyvatel České republiky. Základní a střední školy se s ní prakticky setkají v nových RVP v rámci tzv. „velké revize“.

„Finanční gramotnost je souhrn znalostí, dovedností a postojů nezbytných k dosažení finanční prosperity prostřednictvím zodpovědného finančního rozhodování. Ke zvyšování finanční gramotnosti přispívá finanční vzdělávání a praktické zkušenosti.

Finanční vzdělávání je proces směřující ke zvyšování úrovně finanční gramotnosti. Jeho cílem je posílení osobní odpovědnosti jedince za hospodaření se svými financemi, a tím k zajištění finanční prosperity jedince i jeho rodiny.²“

Pro srovnání uvádím i definici původního dokumentu z roku 2010: *„Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.³“*

² Ministerstvo financí ČR. *Národní strategie finančního vzdělávání 2.0*. 2020, s. 5

³ Ministerstvo financí ČR. *Národní strategie finančního vzdělávání*. 2010, s. 11

1.2 Rozdělení finanční gramotnosti

Zde se opírám o původní strategii, která je zapracována do stávajících rámcových vzdělávacích programů. Finanční gramotnost se dělí na tři složky: peněžní, cenovou a rozpočtovou (viz obrázek č. 1⁴).

1.1.1 Peněžní gramotnost

Představuje kompetence pro správu hotovostních a bezhotovostních peněz, pro finanční operace a zabývá se i nástroji, které používáme k těmto operacím, např. bankovní účet, různé druhy plateb aj.

1.1.2 Cenová gramotnost

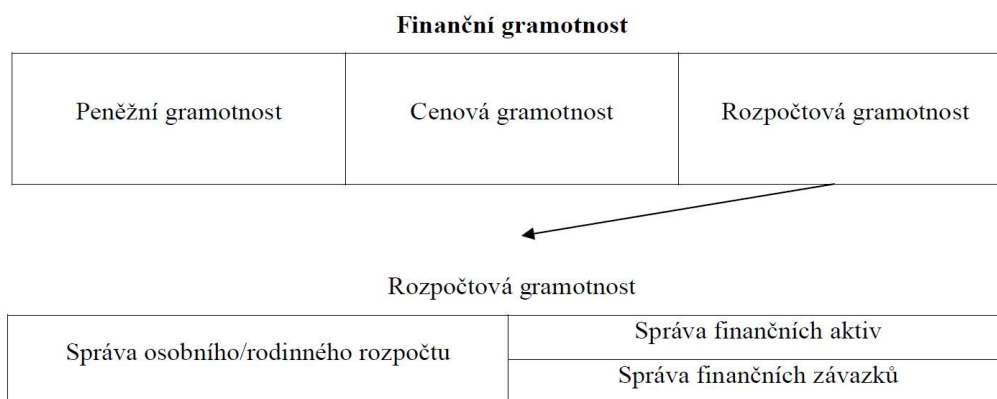
Zaměřuje se na správné vnímání cenových mechanismů a inflace. Rozhodující zde je pochopení ceny peněz v čase a terminologie související s úrokovými sazbami.

1.1.3 Rozpočtová gramotnost

Zahrnuje kompetence pro správu osobního nebo rodinného rozpočtu a schopnost zvládání různých životních situací týkajících se financí. Stěžejní je zde orientace na trhu s finančními produkty a službami, porozumění pojmům jako jsou veřejné finance, rozpočet, daně. Součástí rozpočtové gramotnosti je také schopnost občana spravovat svoje finanční aktiva (např. investice, pojištění) a finanční závazky (např. úvěry).

⁴ Ministerstvo financí ČR. *Národní strategie finančního vzdělávání*. 2010, s. 13

Obrázek 1: Složky finanční gramotnosti

Finanční gramotnost je úzce spjata s gramotností matematickou a numerickou (týká se řešení matematických úloh vztahujících se k financím).

„Matematická gramotnost je schopnost jedince poznat a pochopit roli, kterou hraje matematika ve světě, dělat dobře podložené úsudky a proniknout do matematiky tak, aby splňovala jeho životní potřeby jako tvořivého, zainteresovaného a přemýšlivého občana.“⁵

S nimi souvisí i gramotnost informační:

„ICT gramotností, gramotností v oblasti informačních a komunikačních technologií, rozumíme soubor kompetencí, které jedinec potřebuje, aby byl schopen se rozhodnout jak, kdy a proč použít dostupné ICT a poté je účelně použít při řešení různých situací při učení i v životě v měnícím se světě.“⁶

A důležitou roli hraje také gramotnost právní (mít přehled o právech a povinnostech občanů, znalost zákonů).

Souhrn všech těchto gramotností slouží k rozvoji ekonomického, právního a politického myšlení občanů.

⁵ Definice PISA 2003, Koncepce matematické gramotnosti ve výzkumu PISA 2003, ÚIV, Praha.

⁶ RŮŽIČKOVÁ, Daniela. ICT gramotnost. *Metodický portál RVP.CZ* [online]. 2010 [cit. 2022-05-19]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/9629/ICT-GRAMOTNOST.html>

2 FINANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

V oblasti finančního vzdělávání existuje několik stěžejních dokumentů. Zde si je trochu přiblížíme.

2.1 Národní strategie finančního vzdělávání

V roce 2007 vznikla Strategie finančního vzdělávání, jejímž cílem je „*vytvoření uceleného systému finančního vzdělávání pro zvyšování úrovně finanční gramotnosti v ČR*⁷“. Tento dokument se zabývá významem finančního vzdělávání, definuje finanční gramotnost, stanovuje priority a cílové skupiny finančního vzdělávání a opatření, jak těchto cílů dosáhnout. Popisuje dvoupilířovou strukturu finančního vzdělávání, která se zaměřuje na vzdělávání počáteční (ZŠ a SŠ) a další.

V roce 2010 byla vládou přijata nová verze tohoto dokumentu závazná pro celou státní správu, a to Národní strategie finančního vzdělávání. Tato verze finančního vzdělávání (NSFV), byla aktualizována v roce 2020.

NSFV se zabývá významem finančního vzdělávání, popisuje současný stav a shrnuje kroky, které byly v tomto odvětví vykonány. Dále definuje finanční gramotnost, jejíž definice je uvedena v kapitole 1.1. Stanovuje priority, principy a dvoupilířovou strukturu finančního vzdělávání, vymezuje role subjektů, a popisuje financování, hodnocení, měření a akční plán. V následujícím textu se zaměřím na popis prioritních oblastí, principů a dvoupilířové struktury FV.

Prioritními oblastmi pro budoucnost jsou *aktivní a odpovědná účast na finančním trhu, prevence proti předlužení a zajištění na stáří*⁸.

⁷ Ministerstvo financí ČR. *Strategie finančního vzdělávání*. 2007, s. 2

⁸ Ministerstvo financí ČR. *Národní strategie finančního vzdělávání*. 2010, s. 14

Aktivní a odpovědná účast na finančním trhu očekává, že občané díky svým znalostem spotřebitelských práv budou aktivní na finančním trhu a budou se efektivně rozhodovat ve svůj prospěch, k čemuž jim dopomůže schopnost zjišťování podstatných informací a jistá úroveň finanční gramotnosti.

Prevence proti předlužení je důležitým tématem zejména v současné době. Spousta rodin není schopná splácet své dluhy, rostou počty exekucí. Proto je důležité, aby občané zodpovědně posuzovali své možnosti a zaměřili se jen na takové půjčky, nebo investice, které budou mít pod kontrolou.

Zajištění na stáří je neopomenutelným prvkem finančního vzdělávání vzhledem k rychle stárnoucí české populaci. Občané se nemohou spoléhat pouze na finanční zajištění od státu, ale sami by si měli zvolit vhodnou formu zabezpečení na stáří. K orientaci mezi nabízenými možnostmi jim dopomůže znalost finanční problematiky.

Samotné finanční vzdělávání by mělo dodržovat jisté principy ve svých postupech a projektech. Jedná se o principy *objektivity, nezávislosti, odbornosti a zacílení*⁹.

Princip objektivity – finanční vzdělávání nám má dát obecný přehled o finančních produktech a službách bez subjektivního hodnocení.

Princip nezávislosti – finanční vzdělávání nemá propagovat ani doporučovat konkrétní produkty nebo služby.

Princip odbornosti – aby bylo dosaženo odborného finančního vzdělání, je potřeba, aby úroveň vzdělavatelů byla na dostatečné úrovni v oboru financí.

Princip zacílení – je potřeba vymezit cílovou skupinu, pro kterou je dané vzdělávání zaměřeno, a zároveň je důležité vymezit vhodné vzdělávací formy a metody. Také je potřeba dodržet předchozí principy obecnosti a odbornosti.

⁹ Ministerstvo financí ČR. *Národní strategie finančního vzdělávání 2.0*. 2020, s. 5

Finanční vzdělávání v České republice je rozděleno na dva pilíře. Prvním pilířem je počáteční vzdělávání a druhým pilířem je vzdělávání další. Je to především z důvodu rozdílných přístupů ke vzdělávání dětí a dospělých.

Počáteční finanční vzdělávání zahrnuje předškolní, základní, střední, vyšší odborné a jiné vzdělávání¹⁰. Pro tuto kategorii je garantem uveden stát, zejména prostřednictvím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Odbornou podporu poskytuje Ministerstvo financí České republiky (MF) a Česká národní banka (ČNB).

Do **dalšího finančního vzdělávání** patří vzdělávání, které již není zahrnuto ve vzdělávání počátečním.

K dalšímu dělení dochází z hlediska zacílení na jednotlivé skupiny obyvatelstva. Cílové skupiny se člení na **prioritní** a **ostatní**¹¹. Zástupci prioritní cílové skupiny jsou: nezaměstnaní (zaregistrovaní na úřadu práce), příjemci pomoci v hmotné nouzi, senioři. Aby finanční vzdělávání této skupiny bylo na dostatečné úrovni, je potřeba nadále vzdělávat i ty, kteří se zástupci prioritní cílové skupiny přicházejí do kontaktu v rámci své profese. Jedná se o pedagogy a zaměstnance veřejného sektoru (sociální pracovníky, zaměstnance OÚ a ÚP, policisty a další). Vzdělávání prioritních skupin zajišťuje Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), MŠMT, Ministerstvo vnitra České republiky (MV) a MF. O další skupiny se stará soukromý sektor, různá sdružení, neziskové organizace, média.

¹⁰ Zákon č. 561/2004 Sb. *Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*

¹¹ Ministerstvo financí ČR. *Národní strategie finančního vzdělávání 2.0.* 2020, s. 6

2.2 Systém budování finanční gramotnosti

V roce 2007 vznikl také Systém budování finanční gramotnosti (SBFG) na základních a středních školách, který společně vytvořila ministerstva financí, školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo průmyslu a obchodu (MPO). Definuje role subjektů na poli počátečního vzdělávání a stanovuje základní kroky finančního vzdělávání, které rozděluje do dílčích etap¹²:

1. *Definice FG*
2. *Formulace standardů FG*
3. *Příprava systému vzdělávání a podpory pedagogických pracovníků pro finanční vzdělávání*
4. *Implementace standardů FG do RVP*
5. *Hodnocení (monitorování) úrovně FG populace*
6. *Formulace zpětné vazby pro případné úpravy systému*
7. *Pravidelné uveřejňování informací o fungování systému*

Tyto etapy byly rozvrženy v předpokládaném harmonogramu, viz tabulka č. 1¹³, jehož splnění není zveřejněno, ale domnívám se, že je obsaženo v interních dokumentech pravděpodobně ministerstva financí.

¹² Ministerstvo financí ČR, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách*. 2007, s. 2

¹³ Ministerstvo financí ČR, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách*. 2007, s. 15, 16

Tabulka 1: Předpokládaný harmonogram implementace FG do RVP na ZŠ a SŠ

Aktivita	Termín	Vyhodnocení
Definice FG.	Září 2006	Splněno
Definice standardů FG pro potřeby počátečního vzdělávání	Září 2006 – červen 2007	Splněno
Doporučení fakultám vysokých škol, které připravují učitele ZŠ a SŠ k začlenění standardů FG do obsahu příslušných vysokoškolských studijních programů/oborů vzdělání	Červen 2008 MŠMT	
Tvorba metodických materiálů pro učitele ZŠ a SŠ.	Srpen 2008 a dále dle potřeby MŠMT (VÚP a NÚOV)	
Nabídka vzdělávání v oblasti FG formou dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků	Září 2008 MŠMT (NIDV) ¹⁹ a další subjekty	
RVP ZV (pro základní vzdělávání)	Vlastní termín v rámci úprav již vydaného RVP ZV MŠMT	
RVP G a RVP GSP (pro střední vzdělávání realizované na gymnáziu a na gymnáziu se sportovní přípravou)		Splněno
RVP SOV (střední vzdělávání realizované na odborně zaměřených SŠ)	Vlastní termín v souladu s harmonogramem MŠMT pro vydávání RVP SOV v dalších vlnách MŠMT	Splněno částečně
Hodnocení (monitorování) úrovně FG populace.	Průběžně dle rozpočtových možností MF a MPO	
Formulace zpětné vazby pro úpravy SBFG.	2013 MF, MŠMT a MPO	
Pravidelné informování o fungování systému zainteresovanými subjekty (MF, MŠMT, MPO, příp. další)	1 x za 2 roky k 30. září za předchozí školní roky. MŠMT, MPO, MF	

3 FINANČNÍ GRAMOTNOST VE VZDĚLÁVÁNÍ

V této kapitole se zaměřím na implementaci finanční gramotnosti do rámcových vzdělávacích programů, potažmo školních vzdělávacích programů. Vysvětlíme si pojem standard finanční gramotnosti a shrneme si konkrétní pojmy, které by měl žák na přelomu prvního a druhého stupně znát.

3.1 Finanční gramotnost a RVP ZV

Na základě Národního programu rozvoje vzdělávání v České republice (tzv. Bílá kniha) je do vzdělávací soustavy zaveden systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Tyto dokumenty jsou rozděleny na dvě úrovně, a to úroveň státní a úroveň školní. Státní úroveň představují rámcové vzdělávací programy (RVP), které jsou koncipovány pro jednotlivé etapy vzdělávání: předškolní, základní a střední. Školní úroveň představují školní vzdělávací programy (ŠVP)¹⁴.

Výsledky vzdělávání jsou definovány jako soubor klíčových kompetencí a očekávaných výstupů, kterých by měl žák dosáhnout v daném období. Znamená to, že je žák vybaven takovými schopnostmi, dovednostmi, vědomostmi a postoji, které uplatní ve svém osobním i pracovním životě. V rámci základního vzdělávání jsou za klíčové považovány¹⁵:

- kompetence k učení

¹⁴ Metodický portál RVP: Vymezení Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání v systému kurikulárních dokumentů [online]. [Cit. 15. 1. 2020]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10429>

¹⁵ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. 2017, s. 10.

- kompetence k řešení problémů
- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence občanské
- kompetence pracovní

Cestou či prostředkem, jak uvedených klíčových kompetencí dosáhnout, je postupné osvojování učiva v daných vzdělávacích oborech. Stav, kdy si žák již učivo osvojil, je schopen jej využít v praktických situacích či běžném životě, je popsán v očekávaných výstupech. Ty jsou rozčleněny dle tematických celků a časových období a formulovány tak, aby byly měřitelné a ověřitelné. Na konci 5. a 9. ročníku představují tyto výstupy pro školy závaznou normu.

Vzhledem k tomu, že se ve své práci zaměřuji na věkovou skupinu žáků pátých a šestých ročníků, opírám se zde o RVP pro ZV z roku 2017. Nový RVP platný od roku 2021 a upravující informatiku a digitální kompetence ještě ve většině škol nenaběhl a tudíž se podle něj mnou sledovaná skupina žáků neučila. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání obsahuje devět vzdělávacích oblastí¹⁶, které jsou tvořeny jedním nebo více vzdělávacími obory obsahově blízkými:

- Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk)
- Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace)
- Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie)
- Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)

¹⁶ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. 2017, s. 14.*

- Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)
- Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)
- Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)
- Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)
- Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)

Cílem základního vzdělávání je:

- *„umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení;*
- *podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů;*
- *vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci;*
- *rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých;*
- *připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a naplňovali své povinnosti;*
- *vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě;*
- *učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný;*
- *vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učít je žít společně s ostatními lidmi;*

- *pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci.¹⁷*

Finanční gramotnost je povinnou součástí základního vzdělávání a je potřeba ji realizovat na 1. i 2. stupni základní školy¹⁸. V rámcovém vzdělávacím programu se termín finanční gramotnost objevuje v několika vzdělávacích oblastech, na které se zde zaměřím.

3.1.1 Matematika a její aplikace

Vzdělávací oblast matematika a její aplikace pomáhá budovat finanční gramotnost už od počátečního vzdělávání. Žáci se učí počítáním jednoduchých příkladů získávat vědomosti a dovednosti potřebné v praktickém životě. Klade se důraz na porozumění myšlenkových postupů, matematických pojmů a vztahů mezi nimi. Žáci se setkávají s termíny, jako jsou měření, odhad, výpočet, závislost, proměnná a snaží se je znázornit pomocí grafů a tabulek. Ke své práci mohou využívat prostředky výpočetní techniky (kalkulátor, výukové programy, atd.). Žáci řeší problémové situace týkající se běžného života a podporující logické myšlení.

3.1.2 Informační a komunikační technologie

K rozvoji finanční gramotnosti přispívá také vzdělávací oblast Informační a komunikační technologie, jelikož rozvíjí gramotnost informační. Žáci se učí pracovat s výpočetní technikou a moderními informačními technologiemi. Také jsou vedeni

¹⁷ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. 2017, s. 8, 9

¹⁸ Metodický portál RVP: Finanční gramotnost [online]. [cit. 2022-05-20]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=6461>

k práci s informacemi, které získávají z různých zdrojů a posuzují jejich věrohodnost a možnost budoucího využití ve svém osobním, vzdělávacím nebo pracovním životě.

Výstupy v podkapitole Vyhledávání informací a komunikace jsou:

- „Žák při vyhledávání informací na internetu používá jednoduché a vhodné cesty;
- vyhledává informace na portálech, v knihovnách a databázích;
- komunikuje pomocí internetu či jiných běžných komunikačních zařízení;
- ověřuje věrohodnost informací a informačních zdrojů, posuzuje jejich závažnost a vzájemnou návaznost.¹⁹“

V podkapitole Zpracování a využití informací je očekávaným výstupem:

- „Žák používá informace z různých informačních zdrojů a vyhodnocuje jednoduché vztahy mezi údaji.²⁰“

3.1.3 Člověk a jeho svět

Tato vzdělávací oblast je jako jediná určena pro 1. stupeň základních škol a staví základy pro další výuku ve vzdělávacích oblastech Člověk a společnost a Člověk a příroda. Do vzdělávacího obsahu patří témata jako člověk, rodina, společnost, příroda, vlast, kultura a jiné. Zabývá se historií i současností a připravuje žáka na jeho praktický život. Obsah je rozdělen do pěti tematických okruhů, přičemž tématu finanční gramotnosti se věnuje konkrétně okruh Lidé kolem nás. Očekávaným výstupem dle RVP je: „Žák se orientuje v základních formách vlastnictví; používá peníze v běžných situacích, odhadne a zkontroluje cenu nákupu a vrácené peníze, na příkladu ukáže

¹⁹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. 2017, s. 39, 40

²⁰ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. 2017, s. 40

nemožnost realizace všech chtěných výdajů, vysvětlí, proč spořit, kdy si půjčovat a jak vracet dluhy.²¹“

3.1.4 Člověk a společnost

Vzdělávací oblast Člověk a společnost je zařazena od 2. stupně základní školy. Utváří dovednosti a postoje vhodné pro pochopení fungování společnosti a mezilidských vztahů v občanském životě. Žáci se učí o vývoji společnosti, učí se úctě k přírodnímu a kulturnímu prostředí, osvojují si pravidla chování v různých životních situacích. Obsah této oblasti je dělen na Dějepis a Výchova k občanství, přičemž k rozvoji finanční gramotnosti přispívá právě Výchova k občanství.

V podkapitole Člověk, stát a hospodářství jsou očekávanými výstupy:

- *„Žák sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnost jednotlivých výdajů v hospodaření domácnosti, objasní princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu domácnosti;*
- *na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení, uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty, vysvětlí jejich omezení;*
- *vysvětlí, jaké funkce plní banky a jaké služby nabízejí, vysvětlí význam úroku placeného a přijatého, uvede nejčastější druhy pojištění a navrhne, kdy je využít;*
- *uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky a způsoby krytí deficitu;*

²¹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. 2017, s. 45*

- *na příkladu chování kupujících a prodávajících vyloží podstatu fungování trhu, objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny, na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH, popíše vliv inflace na hodnotu peněz;*
- *rozlišuje, ze kterých zdrojů pocházejí příjmy státu a do kterých oblastí stát směřuje své výdaje, uvede příklady dávek a příspěvků ze státního rozpočtu.²²“*

V podkapitole Člověk, stát a právo jsou očekávanými výstupy:

- *„Žák objasní význam právní úpravy důležitých vztahů – vlastnictví, pracovní poměr, manželství;*
- *provádí jednoduché právní úkony a chápe jejich důsledky, uvede příklady některých smluv upravujících občanskoprávní vztahy – osobní přeprava, koupě, oprava či pronájem věci;*
- *dodržuje právní ustanovení, která se na něj vztahují, a uvědomuje si rizika jejich porušování.²³“*

3.1.5 Člověk a svět práce

Vzdělávací obsah oblasti Člověk a svět práce je koncipován pro 1. i 2. stupeň základní školy. Vychází z různých životních situací a zabývá se pracovními činnostmi a technologiemi. Žáci získávají základní uživatelské dovednosti a učí se plánovat, organizovat a hodnotit pracovní činnosti. Celkem zde patří čtyři tematické okruhy pro

²² *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. 2017, s. 59*

²³ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. 2017, s. 60*

1. stupeň a osm okruhů pro 2. stupeň. Pro finanční gramotnost jsou důležité okruhy: Provoz a údržba domácnosti a Svět práce.

Provoz a údržba domácnosti: očekávaným výstupem je: „*Žák provádí jednoduché operace platebního styku a domácího účetnictví.*²⁴“ Žák se seznámí s pojmy: rozpočet, příjmy a výdaje, hotovostní a bezhotovostní styk, ekonomika domácnosti a další.

Svět práce: Pro žáky je důležitý přehled o trhu práce pro volbu jejich budoucího povolání, také se v tomto tematickém okruhu zabývají formami podnikání, druhy a strukturami organizací.

3.1.6 Průřezová témata

V rámcovém vzdělávacím programu se také objevují průřezová témata, která se týkají problémů současného světa a tvoří povinnou součást základního vzdělávání. Vedou žáky k utváření jejich postojů a hodnot. Všechna témata obsahují charakteristiku průřezového tématu a přínos k rozvoji osobnosti žáka. Jejich obsah je dělen do tematických okruhů. Průřezová témata může škola zařadit jako samostatný předmět, anebo jako součást již existujícího předmětu. Celkem je pro základní vzdělávání určeno šest témat: Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova a Mediální výchova. Zde se zaměřím na průřezová témata, která jsou dle mého názoru důležitá pro rozvoj finanční gramotnosti.

Osobnostní a sociální výchova vede žáka k poznání sebe sama, pomáhá žákům utvářet a orientovat se v mezilidských vztazích, rozvíjí dovednost komunikace a spolupráce a pomáhá získat potřebné dovednosti pro řešení složitých situací.

²⁴ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. 2017, s. 108

Výchova demokratického občana klade důraz na uvědomění si hodnot, jako jsou spravedlnost, tolerance a odpovědnost. Zabývá se základními právy a povinnostmi, pochopením fungování demokratické společnosti a také vede žáka ke kritickému myšlení.

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech prioritně s finanční gramotností nesouvisí. Nicméně v dnešní době je více studijních, pracovních i rekreačních příležitostí v zahraničí a žáci by tak měli mít ponětí o cizích měnách, o možnostech hotovostních i bezhotovostních plateb v jiných zemích a o nákladech s tím souvisejících.

Mediální výchova je pro rozvoj finanční gramotnosti klíčová. Média mají v dnešní době velmi značný vliv, nabízejí nám různorodá sdělení, jejichž záměrem je informovat, přesvědčit, nebo třeba pobavit. Žák by měl získat takové dovednosti, aby byl schopen tato sdělení správně zpracovat, vyhodnotit a vhodně použít. Důležité také je zachovat si odstup vůči snahám o manipulaci, kterými jsou informace předkládané médiu ovlivněny a snažit se nad nimi kriticky zamýšlet.

3.2 Standardy finanční gramotnosti

Standardy finanční gramotnosti, dále jen „standardy“ jsou součástí dokumentu Systém budování finanční gramotnosti, vycházejí z definice finanční gramotnosti a „stanovují ideální úroveň finanční gramotnosti pro různé cílové skupiny, resp. Cílový stav finančního vzdělávání pro různé stupně vzdělávání.“²⁵ Standardy jsou zapracovány do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, následně do školních vzdělávacích programů jednotlivých škol. Vznikly v roce 2007, a o deset let později,

²⁵ Ministerstvo financí ČR, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách*. 2007, s. 8

v roce 2017, proběhla jejich revize. Původní standardy jsou rozděleny na základní vzdělávání a střední vzdělávání. Část pro základní vzdělávání obsahuje tři tematické okruhy: Peníze, Hospodaření v domácnosti a Finanční produkty, přičemž každý z těchto okruhů je rozdělen pro 1. a 2. stupeň ZŠ. Část pro střední vzdělávání obsahuje navíc i tematický okruh Práva spotřebitele. Obsah a výsledky vzdělávání nalezneme v tabulce č. 2²⁶.

²⁶ Ministerstvo financí ČR, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách*. 2007, s. 12, 13

Tabulka 2: Standardy finanční gramotnosti 2007

Peníze	
1. stupeň ZŠ	2. stupeň ZŠ
Obsah	Obsah
- hotovostní a bezhotovostní forma peněz	- nakládání s penězi
- způsoby placení	- tvorba ceny
- banka jako správce peněz	- inflace
Výsledky	Výsledky
- používá peníze v běžných situacích	- na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení
- odhadne a zkontroluje cenu nákupu a vrácené peníze	- na příkladu ukáže tvorbu ceny jako součet nákladů, zisku a DPH
	- objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny
	- popíše vliv inflace na hodnotu peněz

Hospodaření domácnosti	
1. stupeň ZŠ	2. stupeň ZŠ
Obsah	Obsah
- rozpočet, příjmy a výdaje domácnosti	- rozpočet domácnosti, typy rozpočtu, jejich odlišnosti
- nárok na reklamaci	- základní práva spotřebitelů
Výsledky	Výsledky
- na příkladu ukáže, proč není možné realizovat všechny chtěné výdaje	- sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje domácnosti, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnost jednotlivých výdajů
	- objasní princip vyrovnaného, schodkového a přebytkového rozpočtu
	- vysvětlí, jak se bránit v případě porušení práv spotřebitele

Finanční produkty	
1. stupeň ZŠ	2. stupeň ZŠ
Obsah	Obsah
- úspory	- služby bank, aktivní a pasivní operace
- půjčky	- produkty finančního trhu pro investování a pro získání prostředků
	- pojištění
	- úročení
Výsledky	Výsledky
- vysvětlí, proč spořit, kdy si půjčovat a jak vracet dluhy	- uvede příklady použití debetní a kreditní platební karty, vysvětlí jejich omezení
	- uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky (spotřeba, úspory, investice)
	- uvede a porovná nejčastější způsoby krytí deficitu (úvěry, splátkový prodej, leasing)
	- vysvětlí význam úroku placeného a přijatého
	- uvede nejčastější druhy pojištění a navrhne, kdy je využít

Vývoj výuky finanční gramotnosti na školách a novinky na finančním trhu vedly k aktualizaci původního standardu. Revidovaný standard²⁷ z roku 2017 je také rozdělen na základní školy (1. i 2. stupeň) a střední školy a pro oba typy škol jsou vymezeny čtyři tematické okruhy:

- Nakupování a placení
- Hospodaření domácnosti
- Přebytek rozpočtu domácnosti
- Schodek rozpočtu domácnosti

Tematický okruh Nakupování a placení se oproti původnímu okruhu Peníze zaměřuje více na bezhotovostní placení, zmiňuje jeho výhody a rizika a vysvětluje rozdíl mezi kreditními a debetními kartami. Téma platebních karet byla v původním standardu zařazena až v tematickém okruhu Finanční produkty. Okruh Hospodaření domácnosti se zabývá sestavením rozpočtu jednotlivce i domácnosti a zaměřuje se také na finanční produkty. Je zde zařazeno i učivo týkající se jednoduchého a složeného úročení. Nově se tu objevuje krátkodobé a dlouhodobé plánování. Žáci by měli být schopni si nastavit finanční cíle, navrhnout, jak těchto cílů dosáhnout a vyhnout se případným možným rizikům. Třetí tematický okruh Přebytek rozpočtu domácnosti se týká spoření, možností investic a pojištění. Poslední okruh Schodek rozpočtu domácnosti vysvětluje vznik dluhů, možnosti půjček a úvěrů, jejich rizika a důležitost splácení. Celý standard finanční gramotnosti z roku 2017 nalezneme v tabulce č. 3²⁸.

²⁷ Standard finanční gramotnosti. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 2017 [cit. 2022-05-25].

Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_2017_Standard-financni-gramotnosti.pdf

²⁸ tamtéž, s. 2, 3, 4, 5

Tabulka 3: Standardy finanční gramotnosti 2017

Nakupování a placení

I. stupeň

1. používá hotové, případně bezhotovostní peníze
2. odhadne a zkontroluje cenu nákupu a doklad, případně vrácenou hotovost
3. při nákupu srovnává zboží podle ceny či jednotkové ceny

II. stupeň

1. nakupování	
	a. vysvětlí stanovení ceny podle nákladů, poptávky a konkurence
	b. na příkladu vysvětlí, jak reklamovat zboží či službu, a na koho se obrátit v případě stížnosti či sporu
	c. popíše vliv inflace na hodnotu peněz
	d. rozpozná nekalé obchodní praktiky
2. bezhotovostní placení	
	a. popíše výhody a rizika bezhotovostního placení a vysvětlí, jak bezpečně platit
	b. vysvětlí odlišnosti a omezení debetní a kreditní karty
	c. popíše možnosti kontroly pohybu a stavu prostředků na účtu

Hospodaření domácnosti

I. stupeň

1. porovná své potřeby a přání s finančními možnostmi
2. sestaví jednoduchý rozpočet a v příkladu rozliší vyrovnaný, přebytkový a schodkový rozpočet
3. uvede příklad zvýšení příjmů a snížení výdajů

II. stupeň

1. rozpočet	
	a. sestaví rozpočet jednotlivce i domácnosti
	b. odliší čistý a hrubý příjem
	c. odliší pravidelné, nepravidelné a jednorázové příjmy
	d. odliší pevné, kontrolovatelné a jednorázové výdaje
	e. zváží nezbytnost výdajů
2. porovná majetek a závazky domácnosti v bilanci	
3. úvod do finančních služeb	
	a. charakterizuje jednotlivé finanční produkty a jejich využití
	b. provádí výpočty jednoduchého úročení a popíše princip složeného úročení
	c. charakterizuje úrok a poplatky a jejich vliv na cenu finančního produktu
	d. porovná finanční produkty, zejména z hlediska rizika, výnosu a likvidity
4. plánování	
	a. stanoví své krátkodobé a dlouhodobé finanční cíle a rozhodne o způsobu dosažení těchto cílů
	b. určí rizika ohrožující dosažení finančních cílů a navrhne způsob jejich zmírnění

Přebytek rozpočtu domácnosti

I. stupeň

1. vysvětlí proč spořit
2. uvede příklady jak spořit

II. stupeň

1. odliší spotřebu, úspory a investice a jejich využití
2. v příkladu navrhne řešení přebytku rozpočtu
3. odliší druhy pojištění
4. v příkladu navrhne vhodné využití pojištění

Schodek rozpočtu domácnosti

I. stupeň

1. objasní vznik dluhů a nutnost jejich placení
2. objasní rizika půjček a vysvětlí, v jakém případě je vhodné si půjčit
3. uvede příklady jak si půjčit

II. stupeň

1. navrhne řešení schodku rozpočtu domácnosti
2. půjčování
a. rozhodne, v jaké situaci je vhodné a nevhodné si půjčit
b. porovná nabídky úvěrů
c. uvede příklady spotřebitelských úvěrů
d. vysvětlí postup získání úvěru včetně posouzení schopnosti splácet
3. důsledky nesplácení
a. vysvětlí příčiny a důsledky nesplácení dluhu
b. vysvětlí postup vymáhání dluhu
c. v příkladu navrhne řešení zadlužení
d. vysvětlí jak se vyvarovat předlužení

3.3 Pojmy

V této kapitole si vysvětlíme pojmy z finanční gramotnosti důležité pro finanční vzdělávání. Absolvent základní školy by je měl znát a umět vysvětlit. Pro toto téma jsem se nechala inspirovat metodickými listy České národní banky²⁹, které dělí obsah na čtyři části:

²⁹ KOMÁREK, Luboš a Zlataše KOMÁRKOVÁ. *Osobní finance - metodické listy: aneb jak proplout bez nehody světem financí* [online]. 2021 [cit. 2022-05-26]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/financni-a-ekonomicka-gramotnost-cnb/osobni-finance-metodicke-listy.pdf

- Peníze
- Banka a jiné finanční instituce
- Osobní finance a můj rozpočet
- Trojúhelník financí.

3.3.1 Peníze

Peníze - fungují jako *prostředek směny* (směňujeme zboží a služby výměnou za peníze), jako *zúčtovací jednotka* (vyjadřujeme hodnotu zboží a služeb pomocí peněz) a jako *uchovatel hodnoty* (peníze můžeme uchovat). Mezi jejich vlastnosti patří³⁰:

- dělitelnost – můžeme je dělit pomocí mincí a bankovek
- zaměnitelnost – můžeme je zaměnit za zboží a služby a je jedno v jaké formě (zda platíme v mincích, nebo bankovkách)
- přenositelnost – jsou jednoduše přenositelné (malá velikost, nízká hmotnost)
- trvalost – jsou dlouhodobě platné
- trvanlivost – jsou málo opotřebovatelné

Měna - představuje prostředek směny, tedy platidlo daného státu³¹. V České republice je to koruna česká (Kč), pro Evropskou unii je to euro (€), a například pro Velkou Británii je to libra (£).

Kupní síla peněz - můžeme ji považovat za schopnost koupit si určité množství zboží, či služeb v určitém časovém období za určité množství peněz³². Tento pojem velmi

³⁰ KOMÁREK, Luboš a Zlataše KOMÁRKOVÁ. *Osobní finance - metodické listy*, 2021, s. 5

³¹ Co je měna. *Capital.com* [online]. [cit. 2022-05-30]. Dostupné z: <https://capital.com/cs/mena-definice>

³² Hodnota peněz. *Dnešní svět* [online]. [cit. 2022-05-30]. Dostupné z: <https://www.dnesni-svet.cz/hodnota-penez-p65.html>

úzce souvisí s inflací, kterou můžeme definovat jako nárůst cenové hladiny zboží a služeb v určitém časovém období. S rostoucí inflací si tedy můžeme koupit menší množství zboží a služeb za danou hodnotu, rozumíme tím, že se nám snižuje kupní síla peněz. Růst cen může souviset s vyšší poptávkou zapříčiněnou růstem příjmů obyvatel, a tím pádem nedostatkem zboží (nedostatečná výroba), nebo také se zvyšující se kvalitou zboží a služeb.

Majetek - je vše to, co vlastníme³³. Rozlišujeme *hmotný* a *nehmotný* majetek. Hmotný majetek dále dělíme na movitý (vše s čím se dá hýbat) – např. auto, elektronika, šperky, umělecká díla a jiné, a nemovitý (svázaný s půdou) – dům, byt, pozemek. Také zde patří peníze, které můžeme dělit na hotovostní (mince a bankovky) a bezhotovostní (peníze na účtu). Mezi nehmotný majetek patří naše dosažené vzdělání a naše znalosti a dovednosti – např. řidičské oprávnění, práce s informačními technologiemi, sport a umění.

Jak už bylo zmíněno výše, rozlišujeme dvě základní formy peněz – hotovostní a bezhotovostní, které si zde blíže popíšeme. **Hotovostní peníze**³⁴ představují mince a bankovky.

- *mince* - novodobé mince jsou ražené, přední strana nazývaná líc obsahuje vyraženou nominální hodnotu (1 Kč, 2 Kč, 5 Kč, 10 Kč, 20 Kč a 50 Kč), zadní strana nazývaná rub obsahuje státní znak (český lev) a je zde uveden ten, kdo minci vydal, tedy Česká republika

³³ KOMÁREK, Luboš a Zlataše KOMÁRKOVÁ. *Osobní finance - metodické listy*, 2021, s. 9

³⁴ Bankovky a mince: Hotovostní peníze - bankovky a mince. *Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat?* [online]. 2014 [cit. 2022-05-30]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/penize-a-ucty/bankovky-a-mince>

- *bankovky* – bankovka je papírová o nominální hodnotě 100 Kč, 200 Kč, 500 Kč, 1 000 Kč, 2 000 Kč, 5 000 Kč, každá bankovka je označena osmi ochrannými prvky, které je chrání proti padělení, viz obrázek č. 2 ³⁵.

Obrázek 2: Ochranné prvky bankovek

1. vodoznak	5. skrytý obrazec
2. okénkový proužek
s mikrotextem	6. proměnlivá barva
3. barevná vlákna	7. iridiscenční pruh
4. soutisková značka	8. mikrotext

Bezhotovostní peníze³⁶ jsou peněžní prostředky uložené na účtu v bance. Těmito penězi se platí buďto bankovním příkazem (peníze se odečtou z účtu), nebo různými typy platebních karet v obchodech. Peníze se také mohou vybrat z bankomatů, či na pobočce banky. Primárně rozlišujeme debetní a kreditní platební karty.

³⁵ MACH, Vojtěch. Falešné peníze. Poradíme vám, jak se jim vyhnout. *Home credit blog* [online]. 2021 [cit. 2022-06-10]. Dostupné z: <https://blog.homecredit.cz/rady-a-navody/falesne-penize-poradime-vam-jak-se-jim-vyhnout/>

³⁶ Bezhotovostní peníze: Bezhotovostní peníze, platební prostředky. *Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat?* [online]. 2014 [cit. 2022-06-10]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/penize-a-ucty/bezhotovostni-penize>

- *debetní platební karta* – použitím debetní karty čerpáme peněžní prostředky z vlastního účtu v bance
- *kreditní platební karta* – použitím kreditní karty čerpáme úvěr u banky, který se musí do dohodnutého termínu splatit

V současnosti se nejvíce objevují bezkontaktní platební karty, kterými lze platit pouze přiložením k platebnímu terminálu do výše 500 Kč bez zadání PINu. Také spousta lidí využívá k placení své mobilní telefony a chytré hodinky.

3.3.2 Banka a jiné finanční instituce

V České republice funguje tzv. dvoustupňový bankovní systém. Tvoří jej centrální banka a banky ostatní.

Centrální banka – u nás je to Česká národní banka, která je „*orgánem vykonávajícím dohled nad finančním trhem a orgánem příslušným k řešení krize na finančním trhu.*³⁷“ Centrální banka určuje měnovou politiku, řídí peněžní oběh (vydává mince a bankovky), platební styk a zúčtování bank, je dozorovým orgánem nad ostatními bankami.

Ostatní banky – jsou to podnikatelské subjekty, které mají bankovní licenci a poskytují bankovní služby³⁸. Mezi bankovní služby řadíme: *přijímání vkladů, poskytování úvěrů, platební styk, vydávání a spravování platebních prostředků (např. platebních karet) a další.*

³⁷ O ČNB. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2022-06-02]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/

³⁸ Co je to bankovní systém?. *Finanční vzdělávání* [online]. 2021 [cit. 2022-06-02]. Dostupné z: <https://www.financnivzdelavani.cz/svet-financi/bankovnictvi/co-je-to-bankovni-system>

Bankovní účet – je to finanční produkt, který slouží ke správě financí a registruje veškeré transakce mezi klientem a bankou. Mezi základní typy účtů patří: běžný účet, spořicí účet, úvěrový účet.

- *Běžný účet* – slouží pro běžnou manipulaci s vlastními financemi. Na účet můžeme vkládat hotovostní peníze nebo je z účtu vybírat, můžeme také provádět transakce pomocí bezhotovostních převodů³⁹.
- *Spořicí účet* – jedná se o účet, na který si lidé (věřitelé) ukládají na delší dobu své volné finanční prostředky z běžného účtu a za které jim banka platí vyšší úrok než např. u běžného účtu⁴⁰.
- *Úvěrový účet* – u banky si lidé mohou založit úvěrový účet za účelem půjčení si finančních prostředků, banka je tedy věřitelem. Klienti se stávají dlužníky a za tento úvěr platí bance úrok⁴¹. Známým příkladem je úvěr hypoteční, který slouží nejčastěji pro nákup nemovitostí.

3.3.3 Osobní finance a můj rozpočet

Toto téma Osobní finance řeší otázky, zda si peníze půjčit, zda peníze spořit nebo je investovat. Jednotlivci či celé rodiny se v průběhu života dostávají do různých finančních situací. V lepším případě příjmy převyšují běžné výdaje, častěji tomu však bývá naopak. Osobní nebo rodinný rozpočet ovlivňují například tyto faktory: dosažené

³⁹ Co je to běžný účet?. *Finance.cz* [online]. [cit. 2022-06-03]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/ucty-a-sporeni/bezne-ucty/abeceda-beznych-uctu/co-je-to-bezny-ucet/>

⁴⁰ Spořicí účty. *Měšec.cz* [online]. [cit. 2022-06-03]. Dostupné z: <https://www.mesec.cz/financi-portal/ucty/sporici-ucty/>

⁴¹ Úvěrový účet. *Bankovní účet.cz* [online]. 2016 [cit. 2022-06-19]. Dostupné z: <http://www.bankovni-ucet.cz/uverovy-ucet/>

vzdělání, typ zaměstnání, výše příjmu, počet členů v domácnosti, a také hospodářská situace ve státě. Velkou měrou zde působí i charakterově volní vlastnosti člověka.

Rozpočet – popisujeme jako množství očekávaných příjmů a odhadovaných výdajů za určité časové období⁴². Tento finanční plán neboli přehled příjmů a výdajů můžeme dělit na rozpočet subjektu (jednotlivce, rodiny, firmy, obce, státu), nebo rozpočet akce/objektu (kulturní akce, projekt, stavba). Rozlišujeme tři typy rozpočtů: *vyrovnaný*, *přebytkový* a *schodkový*.

- Vyrovnaný rozpočet – příjmy se zde rovnají výdajům. Tento typ rozpočtu je spíše nežádoucí. V případě ztráty práce nebo jiného snížení příjmů vede k neschopnosti splatit výdaje.
- Přebytkový rozpočet – znamená, že příjmy převyšují výdaje. Poskytuje nám možnosti k tvorbě finančních rezerv.
- Schodkový rozpočet – za této situace, kdy výdaje převyšují příjmy, se lidé stávají zadluženými.

Příjmy – příjmy lidé získávají ze svého zaměstnání v podobě mzdy (platu), nebo ze svého podnikání, v dalších případech to mohou být sociální dávky, peněžitá pomoc v mateřství, rodičovský příspěvek, či podpora v nezaměstnanosti. Také zde můžeme řadit příjmy z majetku (prodej, pronájem), příjmy z dědictví, přijaté úroky z vkladů a půjček, příjmy z pojištění, dary, výhry a další⁴³.

⁴² CHVÁLOVÁ, Jindra. Co je rozpočet. *Peníze.cz* [online]. [cit. 2022-06-10]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/slovník/rozpocet>

⁴³ Analýza vývoje příjmů a výdajů domácností ČR v roce 2021 a predikce na další období. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2021 [cit. 2022-06-10]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/analyza-vyvoje-prijmu-a-vydaju-domacnosti-cr-v-roce-2021-a-predikce-na-dalsi-obdobi>

Výdaje – jsou naopak vynaložené finanční prostředky. Metodické listy České národní banky⁴⁴, o které se zde opírám, nám představují jednoduché pravidlo výdajů – 7:2:1. To jednoduše spočívá v tom, že si měsíční výdaje rozdělíme podle důležitosti. Zhruba 70 % tvoří veškeré pravidelné výdaje (nájem, poplatky, jídlo, oblečení, atd.), 20 % z měsíčního příjmu by se mělo uložit jako rezerva a zbylých 10 % slouží pro zbytné náklady (nákupy pro radost). Všechny tyto výdaje si blíže popíšeme:

Povinné výdaje – tyto výdaje jsou dané zákonem a smlouvami. Jejich nedodržení je sankcionováno. Mezi tyto výdaje řadíme platby za nájem, za energie (elektrina, plyn), za vodu, daně, povinné televizní a rozhlasové poplatky, povinné pojištění, splátky dluhů, výživné aj.

Nutné výdaje – představují platby, které nejsou povinné, ale jejich uhrazení může být výhodnější než neuhrazení (např. koupě roční dálniční známky). Tyto výdaje by měly zajistit základní životní potřeby lidí, např. základní potraviny, oblečení a léky. Dále zde můžeme řadit spoření na stáří. A v neposlední řadě sem patří rezerva, která může sloužit pro mimořádné výdaje (např. oprava auta, ztráta zaměstnání).

Zbytné výdaje – mezi tyto výdaje řadíme všechny ty platby, které povinné nejsou, ale dělají nám radost, např. nové auto, luxusní dovolená, drahé šperky, elektronika, kina, restaurace, alkohol, cigarety a mnoho dalších.

Nedostatek finančních prostředků mohou lidé řešit sami v případě, že dokážou omezit své výdaje, nebo zvýšit svůj příjem. Dalším řešením je půjčka neboli úvěr. Před tímto krokem je důležité promyslet:

- na co si půjčit - nejčastější půjčky slouží k pořízení vlastního bydlení

⁴⁴ KOMÁREK, Luboš a Zlatuše KOMÁRKOVÁ. *Osobní finance - metodické listy*, 2021, s. 26

- zda půjčku opravdu potřebujeme - není dobré si půjčovat na zbytečné věci, jejichž pořízením se ještě více zadlužíme
- kolik si chceme vypůjčit a na jakou dobu
- jakou měsíční částkou jsme schopni splácet
- kde si půjčit - nejlépe od licencovaných institucí, jejichž seznam je dostupný na webových stránkách České národní banky.

V případě přebytku finančních prostředků je dobré volné finanční prostředky spořit nebo investovat. Rozdíl mezi spořením a investicí je, že za spoření považujeme pravidelné (měsíční) ukládání volných finančních prostředků na termínované nebo spořicí účty v bance. Riziko ztráty těchto financí je nízké, ale zároveň spoření poskytuje menší výnos (úrok). Naopak investování „*chápeme jako pořízení takového aktiva, které v budoucnosti přinese svému vlastníkovi určitý ekonomický prospěch*“⁴⁵. Investovat můžeme pomocí státních dluhopisů, penzijních fondů, investičních fondů a dalších.

Spoření a investice

- *Stavební spoření* – nabízí zhodnocení úspor a zároveň možnost financovat své bydlení.
- *Pojištění* – v případě nahodilých událostí je za úplaty poskytnuto pojistné plnění, mezi nejčastější druhy patří pojištění osob, majetku, úvěru, odpovědnosti⁴⁶.

⁴⁵ LUKL, Radim. *Investiční rozhodování jako východisko úspěchu firmy* [online]. Brno, 2004 [cit. 2022-06-06]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/i8na2/DIPLOMOVA_PRACE.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně.

⁴⁶ Obecně: Obecně o pojištění. *Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat?* [online]. 2014 [cit. 2022-06-10]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pojisteni/pojisteni-obecne>

- *Státní dluhopisy* – Dluhopisy Republiky⁴⁷ vydává Ministerstvo financí ČR, nákupem dluhopisů občané zhodnocují své úspory.
- *Penzijní fond* – tento fond se používá ke spoření na důchod.
- *Investiční fond* – využívá se ke společnému investování více investorů.

3.3.4 Trojúhelník financí

V této kapitole si přiblížíme trojúhelník financí⁴⁸, který je důležitý zejména pro oblast investování.

Obrázek 3: Trojúhelník financí

Trojúhelník financí se zabývá vztahem mezi výnosem, rizikem a likviditou určitého finančního produktu (např. investice). Tyto tři faktory na sebe navzájem působí. Například s příslibem vyššího výnosu z investice roste i riziko ztráty, naopak s nižším rizikem bude nižší i výnos.

⁴⁷ Dluhopis Republiky. *Spořicí státní dluhopisy* [online]. [cit. 2022-06-07]. Dostupné z: <https://www.sporicidluhopisycr.cz/>

⁴⁸ KOMÁREK, Luboš a Zlataše KOMÁRKOVÁ. *Osobní finance - metodické listy, 2021, s. 41*

Výnos – záměrem investice je dosáhnout jistého výnosu. Kladný výnos přináší zisk, důsledkem záporného výnosu je ztráta.

Riziko – chápeme jej jako nejistotu či hrozbu. V různých investicích je i míra rizika různá. Obecně platí, že možnost vyššího zisku je u rizikovějších investic.

Likvidita – zde představuje dobu, za kterou jsou investice zpeněžitelné.

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

V diplomové práci jsem se rozhodla provést výzkumné šetření finanční gramotnosti současných žáků na přelomu prvního a druhého stupně základních škol. Tato výzkumná část se zabývá zjištěním úrovně znalostí těchto žáků a jejich povědomím o pojmech z finanční gramotnosti. Nalezneme zde podrobnější vymezení výzkumného cíle, metodu použitou při výzkumu, popis souboru respondentů a postup při realizaci výzkumu. Bude provedena analýza zjištěných dat a vyhodnocení celého výzkumu.

4.1 Vymezení výzkumného cíle

Finanční gramotnost je součástí povinné výuky na základních školách na prvním i druhém stupni. Učivo, kterému mají žáci jednotlivých stupňů rozumět, nalezneme ve Standardech finanční gramotnosti. Pro svou diplomovou práci jsem si vybrala ročníky na přelomu prvního a druhého stupně, tedy 5. ročník a 6. ročník. Hlavním cílem mého výzkumného šetření je analýza úrovně finanční gramotnosti žáků těchto ročníků. V souvislosti s cílem mého šetření jsem řešila tyto výzkumné problémy:

- VP1: Jaké je porozumění žáků základním pojmům z finanční gramotnosti, jako jsou: peníze, spoření, půjčka, cizí měna, rozpočet?
- VP2: Jaký postoj zaujímají žáci ke kapesnému v současné době?
- VP3: Jaká je úspěšnost žáků při řešení konkrétních matematických úloh souvisejících s financemi?
- VP4: Jaký je rozdíl mezi úspěšností žáků pátých a šestých ročníků v daném dotazníkovém šetření?

4.2 Metody výzkumu

Pro toto výzkumné šetření jsem použila metodu dotazníku. Dotazník je podle P. Gavory (2000) definován jako „*způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí*“⁴⁹. Dotazník umožňuje celkem snadné a rychlé získání velkého množství dat od více respondentů. Podle Hlad'a rozlišujeme v dotazníku tři typy otázek: otevřené, uzavřené a polouzavřené/polootevřené⁵⁰. Otevřené otázky nenabízí respondentovi žádné možnosti odpovědi, respondent se k otázce vyjadřuje vlastními slovy. Na zodpovězení i vyhodnocení těchto otázek je zapotřebí větší množství času. Otázky uzavřené nabízejí několik možností odpovědi, kdy jedna, nebo více z těchto možností je správných. Kombinací dvou předchozích jsou otázky polouzavřené/polootevřené. V těchto otázkách je kromě nabízených variant i možnost „jiné“, kde má respondent možnost odpovědět vlastními slovy.

Dotazník jsem vytvářela s ohledem na věk a možnosti dotazovaných žáků. Z tohoto důvodu jsem zvolila písemnou formu vyplnění dotazníku. Obsahuje celkem 16 otázek, z toho je 5 otázek uzavřených (např. žáci mají na výběr ze tří možností). Dalších 11 otázek je otevřených. V těchto případech jsem se snažila zjistit finanční úroveň znalostí žáků, jejich osobní názor a představu o cenách na trhu, také logiku a matematickou dovednost vyřešit početní příklad. Obsahově můžeme dotazník rozdělit do osmi okruhů: peníze (otázky č. 1, 2, 3, 4, 5), rozpočet (otázka č. 6), reklama (otázka č. 7), banky - spoření, půjčka (otázky č. 8, 9, 13), sleva (otázka č. 10), cizí měny (otázky č. 11,16), kapesné (otázky č. 12, 15) a nákup (otázka č. 14).

⁴⁹ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.

⁵⁰ HLAĐO, Petr. *Úvod do pedagogického výzkumu pro učitele středních škol*. Brno: Institut celoživotního vzdělávání, Mendelova univerzita v Brně, 2011. ISBN 978-80-7375-544-7.

Dotazník je anonymní, žáci měli pouze vyznačit jejich ročník a pohlaví. Při vyplňování dotazníků mi vstříc vyšly všechny tři školy, které jsem požádala. Učitelé vyhradili část své výuky předmětů Matematika a Občanská výchova tomuto vyplnění. Žáci vyplňovali celý dotazník najednou, mohli se libovolně vracet k předchozím otázkám. Návratnost dotazníků byla stoprocentní, i když s některými otázkami si žáci nevěděli rady, nebo jim neporozuměli a nechali je tedy nevyplněné. Získané hodnoty jsou zaznamenány v přehledných tabulkách a grafech, některé odpovědi jsou vyhodnoceny pouze slovně z důvodu jejich rozmanitosti.

4.3 Profil respondentů

Výzkumného šetření se zúčastnili žáci ze tří základních škol:

- Základní škola Zábřeh, Boženy Němcové 1503/15, okres Šumperk
- Základní škola Zábřeh, Školská 406/11, okres Šumperk
- Základní škola a Mateřská škola Hrabová, okres Šumperk,
příspěvková organizace

Celkem dotazník vyplnilo 200 respondentů. Z následující tabulky lze vyčíst počty chlapců a dívek v jednotlivých ročnících.

Tabulka 4: Rozložení respondentů dle ročníků a pohlaví

Počet	5. ročník	6. ročník	celkem
Chlapci	54	43	97
Dívky	46	57	103
Celkem	100	100	200

4.4 Analýza výsledků žáků 5. a 6. ročníků

V této části se zabývám analýzou jednotlivých otázek v dotazníku a získaných odpovědí v jednotlivých ročnících. Odpovědi jsou zaznamenány v přehledných grafech, ke kterým jsou připojeny komentáře.

1) Co to jsou peníze?

Na tuto otázku odpovědělo celkem 96 žáků 5. ročníků a 90 žáků 6. ročníků. Obě skupiny nejčastěji uvedly, že peníze slouží jako platidlo potřebné k nákupu zboží a služeb. Dále žáci uváděli, že peníze jsou měna, případně měna používaná k placení. Všechny tyto odpovědi vnímám jako správné. Jelikož peníze slouží jako prostředek směny, platíme nimi a měna vlastně označuje peníze dané oblasti (státu).

Graf 2: Co to jsou peníze? (5. roč.)

Graf 1: Co to jsou peníze? (6. roč.)

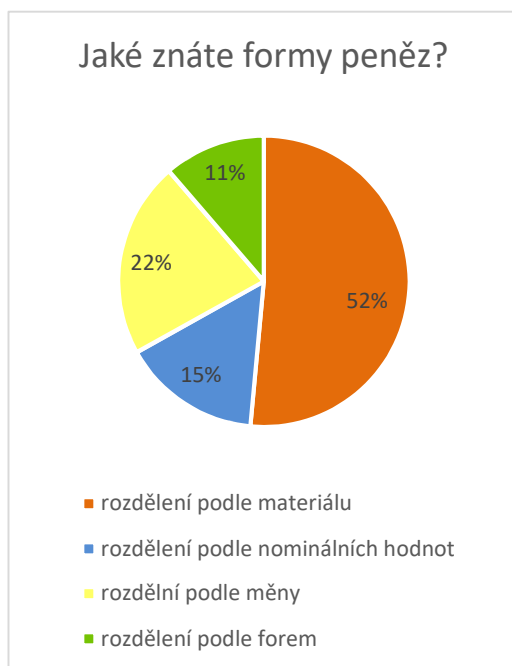
Jak je názorně vidět z grafu, žáci 6. ročníků častěji uvedli jiné odpovědi jako: „peníze jsou hodnotný papír, drahá věc, potřebné pro život, nejdůležitější věc k životu“. Odpovědi z 5. ročníků jsou ale celkem podobné: „peníze jsou potřebné k životu, nedá se bez nich žít, slouží k hospodaření, jsou to vzácné papíry“.

2) *Jaké znáte formy peněz?*

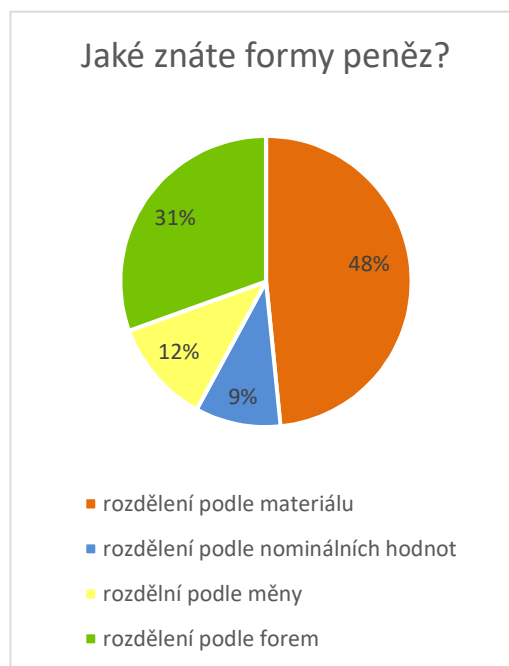
Obecně za formy peněz považujeme peníze hotovostní, tedy mince a bankovky, a peníze bezhotovostní, které máme na účtu a můžeme s nimi dále nakládat. Tento termín „formy peněz“ si žáci vyložili po svém a snažili se co nejlépe odpovědět podle jejich úsudku.

Celkem jsem získala odpovědi od 97 žáků 5. ročníků a 95 žáků 6. ročníků. Většina žáků odpověděla na tuto otázku tak, že rozlišují peníze podle druhu materiálu: mince (kov) a bankovky (papír). U dalších odpovědí se názory jednotlivých ročníků liší. Zatímco v 5. ročníku byla druhá nejčastější odpověď cizí měny: euro, libra, dolar, frank, kuna a další, v 6. ročníku žáci rozlišili formy peněz na hotovostní (tedy mince a bankovky) a bezhotovostní (peníze na účtu). 5. ročník dále označil formy za jednotlivé nominální hodnoty mincí a bankovek (1 Kč, 2 Kč, 5 Kč, 10 Kč, 20 Kč, 50 Kč, 100 Kč, 200 Kč, 500 Kč, 1000 Kč, 2000 Kč a 5000 Kč) a jen 11 žáků správně odpovědělo hotovostní a bezhotovostní.

Graf 4: Jaké znáte formy peněz? (5. roč.)

Graf 3: Jaké znáte formy peněz? (6. roč.)

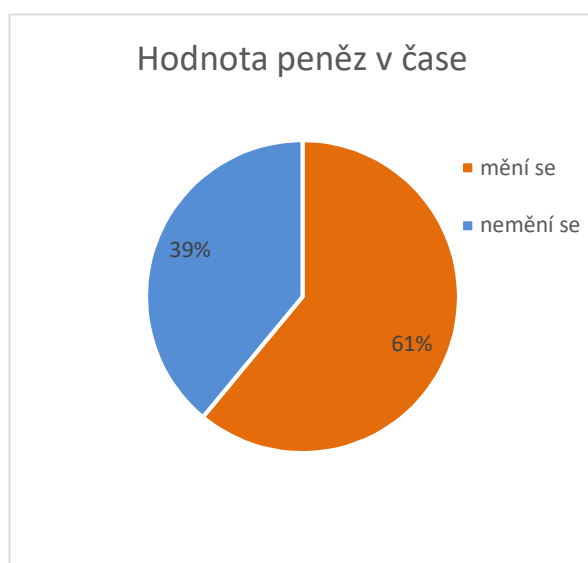
3) *Hodnota peněz se v čase:*

a) *mění*

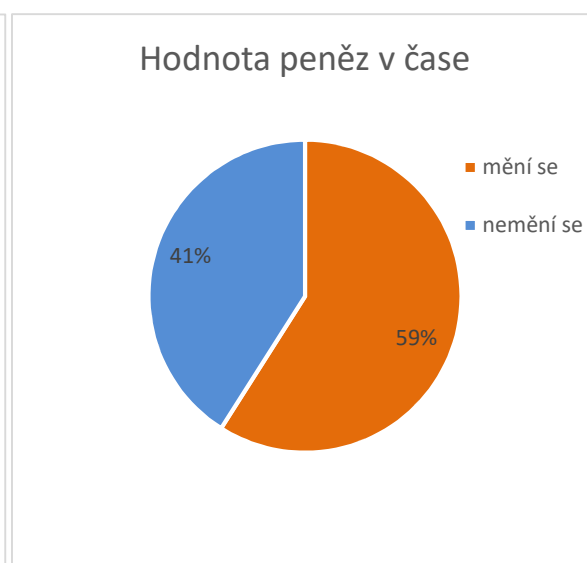
b) *nemění*

Tato uzavřená otázka, kdy žáci měli na výběr ze dvou možností, mi přinesla největší odezvu. Všech 100 žáků 5. ročníků a 99 žáků 6. ročníků na ni odpovědělo.

Graf 6: Hodnota peněz v čase (5. roč.)

Graf 5: Hodnota peněz v čase (6. roč.)

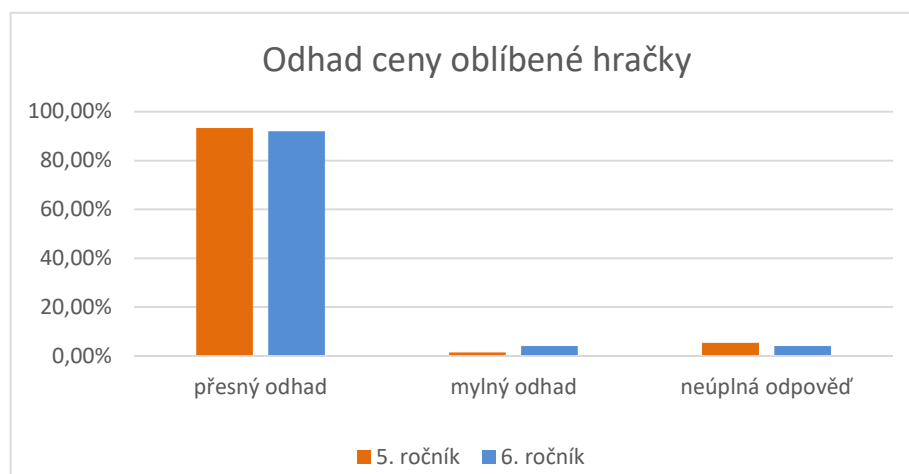

Jak lze vyčíst z grafů, oba ročníky si v nadpoloviční většině myslí, že hodnota peněz se v průběhu času mění. Ovšem procentuální rozdíl mezi těmito odpověďmi není nijak veliký. Myslím si, že značná část z nich odpověď tipovala, což mě překvapilo. Často se setkáváme s obecně rozšířeným názorem, že peníze časem ztrácí svou hodnotu. Byla jsem přesvědčena, že toto povědomí žáci mají, zejména v současné době, kdy se ceny některých produktů výrazně mění. Informace o růstu cen potkáváme na každém kroku – sdělovací prostředky, billboardy, letáky obchodních řetězců, atd. Nicméně si děti zřejmě tento trend nespojily s časovou hodnotou peněz.

4) *Napiš svoji oblíbenou hračku. Kolik si myslíš, že stála korun?*

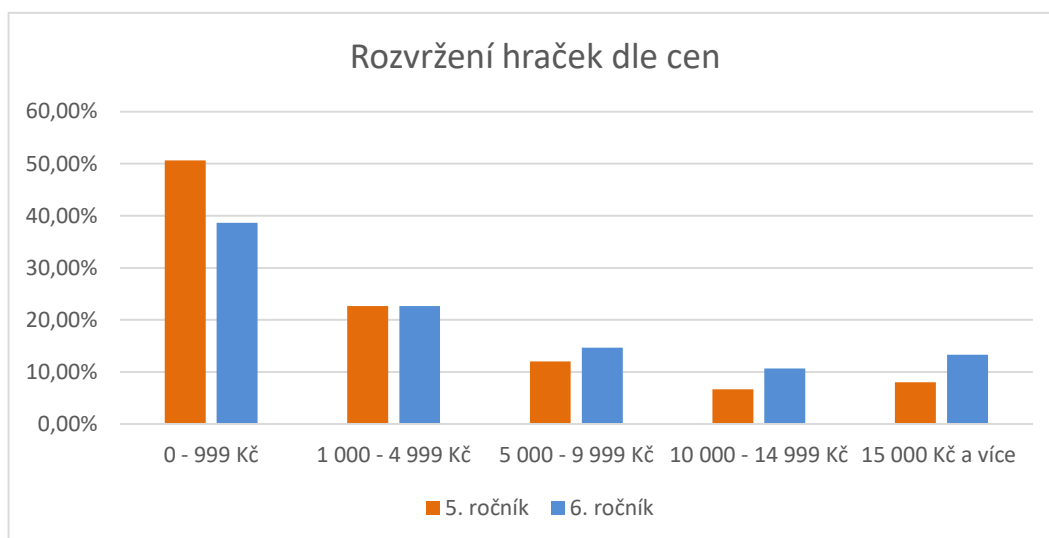
V této otázce měli žáci uvést svou oblíbenou hračku a odhadnout její pořizovací cenu v Kč. Záměrem této otázky je zjištění, zda se orientují v současných cenách a zda ví, kolik stojí věci, které běžně používají (tedy hračky). Odpovědi jsou zaznamenány do dvou sloupců: přesný odhad (+/- 15 % ceny) a mylný odhad (+/- 50 % ceny).

Graf 7: Odhad ceny oblíbené hračky

Celkem jsem dostala 75 odpovědí u obou ročníků. Ve většině případů byl odhad ceny oblíbené hračky relevantní, jen u 3 žáků byl odhad velmi nadhodnocen a u 1 žáka byla odhadnutá cena velmi nízká. U 7 žáků jsem nezískala úplnou odpověď, pouze zmínili jejich oblíbenou hračku, ale bez odhadnuté ceny. Tyto 11-12leté děti běžně vlastní: *mobilní telefon, notebook, elektrokoloběžku, čtyřkolku, playstation* či *virtuální realitu*. Pro zajímavost uvádím v dalším grafu přehled všech hraček podle rozvržení jejich cen.

Graf 8: Rozvržení hraček dle cen

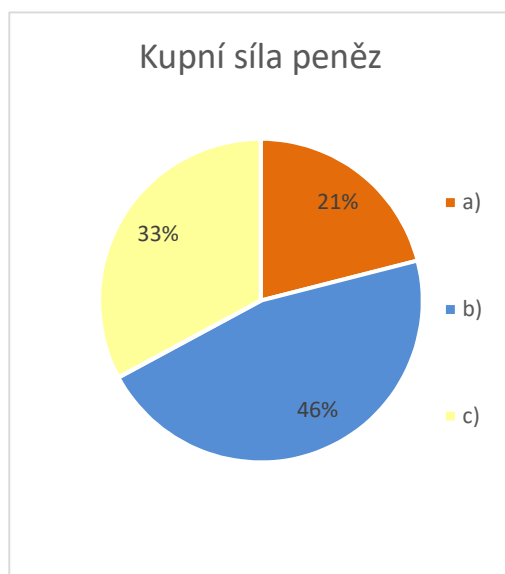
Oblíbené hračky jsem rozdělila do 5 kategorií podle cenových intervalů: do 1 000 Kč, do 5 000 Kč, do 10 000 Kč, do 15 000 Kč a nad 15 000 Kč. Jak můžeme vidět, zatímco u mladších žáků převládají levnější hračky, jako jsou: *míč, panenka, kreslicí potřeby, plyšák, lego*; starší žáci dávají přednost dražším věcem, ve většině případů elektronice. Dokonce se zde objevily hračky i v hodnotě přesahující částku 20 000 Kč.

5) *Kupní síla peněz znamená:*

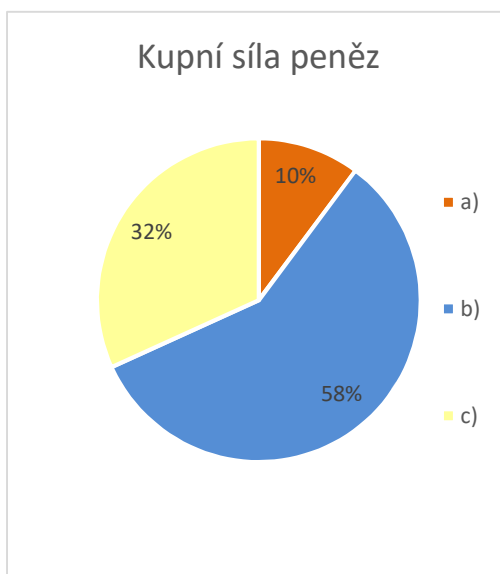
- a) *kolik zboží si můžete koupit v zahraničí*
- b) *kolik výrobků a služeb lze koupit za určitou sumu peněz*
- c) *kolik peněz obdrží zaměstnanec ve své výplatě*

Kupní síla peněz je chápána jako množství zboží a služeb, které si můžeme koupit za určité množství peněz v určitém časovém období. Tuto odpověď zvolilo 44 z 95 žáků 5. ročníků a 51 z 88 žáků 6. ročníků. Jako další možnost zvolilo 31 žáků 5. ročníků a 28 žáků z 6. ročníků možnost c), která nám popisuje plat neboli mzdu. Domnívám se, že tuto možnost volili z toho důvodu, že je jim něčím povědomá.

Graf 10: Kupní síla peněz (5. roč.)

Graf 9: Kupní síla peněz (6. roč.)

Třetí možnost volil nejmenší počet žáků v obou ročnících, nicméně ani tato hodnota není zanedbatelná. Můžeme soudit, že finanční pojem „kupní síla peněz“ žáci chápou intuitivně.

- 6) Měsíční příjem rodiny Novákových je 35 000 Kč. Jejich týdenní výdaje jsou 7 150 Kč. Jaké výdaje má rodina celkem za jeden měsíc? Kolik Kč rodina ušetří za jeden měsíc?

Řešení této úlohy:

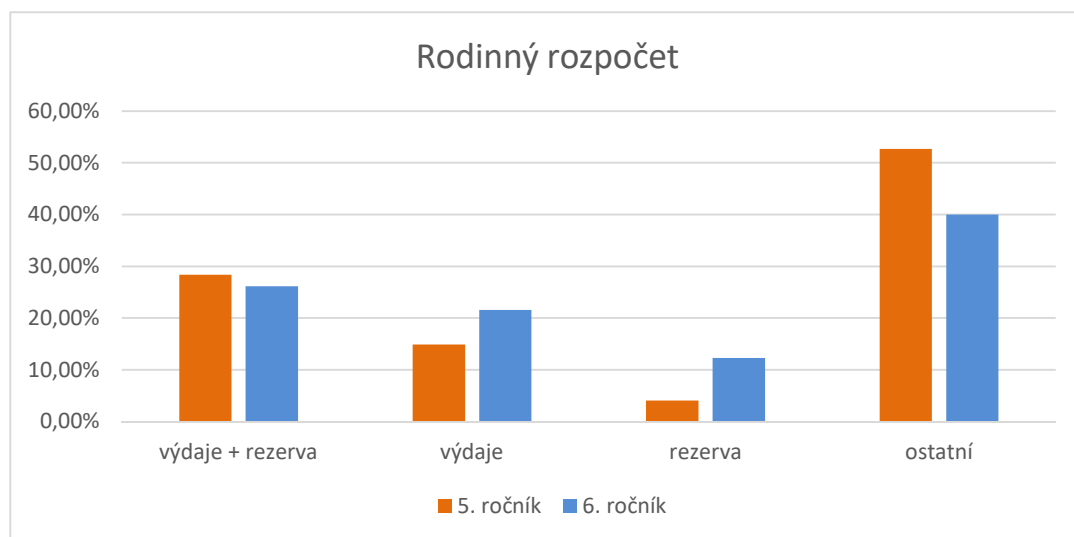
Měsíční příjem 35 000 Kč

Týdenní výdaje 7 150 Kč

Jaké jsou měsíční výdaje? $7\,150 \cdot 4 = 28\,600$ Kč

Kolik rodina ušetří za jeden měsíc? $35\,000 - 28\,600 = 6\,400$ Kč

Graf 11: Rodinný rozpočet

Tato úloha je zaměřena na rodinný rozpočet, který nám uvádí měsíční příjem celé rodiny a týdenní výdaje všech členů domácnosti. Jednoduchým výpočtem za předpokladu, že 1 kalendářní měsíc má 4 týdny, zjistíme celkové měsíční výdaje rodiny. Mezi výdaje můžeme řadit: nájem, platby za energie, za potraviny, oblečení a mnoho dalších. Kolik rodina zvládne ušetřit, zjistíme po odečtení měsíčních výdajů z měsíčních příjmů. Příjmy rodiny v této úloze skýtají možnosti pro vytvoření finanční rezervy, ze které je možné hradit případné nenadálé výdaje (porouchání pračky, ztráta zaměstnání, havárie, atd.). Tento názor je jen subjektivní, protože nároky na výdaje se v různých rodinách liší.

Zdánlivě jednoduchý matematický příklad řešilo 74 žáků 5. ročníků, z nichž pouze 21 žáků zvládlo odpovědět na obě otázky, 11 žáků vypočítalo pouze měsíční výdaje a jen 3 žáci vypočítali finanční rezervu, kterou si rodina ušetří za měsíc. Z 6. ročníků to bylo 65 žáků, z nichž 17 žáků odpovědělo na obě otázky, 14 žáků vypočítalo měsíční výdaje a 8 žáků vypočítalo finanční rezervu. Zbylé odpovědi se značně lišily, proto jsou v grafu hromadně označeny jako ostatní. Pro zajímavost uvádím některé odpovědi z kategorie ostatní: *Rodina zvládne ušetřit za jeden měsíc 13 400 Kč; 17 400 Kč; 1 787 Kč; 27 850 Kč; 8 400 Kč; 11 000 Kč; 60 000 Kč.*

Cílem této úlohy bylo zjistit, jestli se žáci již setkali s pojmy „příjmy a výdaje“, ověření matematických dovedností a také jakéhosi logického uvažování. V řešení této úlohy se objevovala celá řada nesmyslných výpočtů, z čehož usuzuji, že děti úloze neporozuměly a pojmy příjmy a výdaje zcela nechápou. Početní chyby se zde vyskytovaly také, ale v menší míře.

7) *Co si myslíš o televizních reklamách, napiš jejich klady a zápory.*

V této otázce jsem zjišťovala názor žáků na televizní reklamy. Reklama se objevuje i v očekávaných výstupech v RVP, jak pro 2. období 1. stupně („rozpozná manipulativní komunikaci v reklamě⁵¹“), tak pro 2. stupeň („rozpozná manipulativní komunikace v masmédiích a zaujímá k ní kritický postoj⁵²“). Televizní reklama jakožto mediální prostředek má tendenci v poměrně krátkém čase oslovit a ovlivnit široké spektrum lidí. Reklamy v konkrétní časy cílí na konkrétní publikum. Na klady a zápory reklam lze pohlížet primárně ze dvou směrů, ze strany zadavatelů reklam a ze strany příjemců. Cílem zadavatelů reklam je zvýšení nebo udržení zisku, zlepšení image dané firmy či produktu. Reklamy jsou hojně využívány při zavádění nového produktu na trh. Názory příjemců reklam, v mém případě dotazovaných žáků 5. a 6. ročníků, popisují v následujících grafech.

Celkem jsem získala odpovědi od 86 žáků 5. ročníků a 85 žáků 6. ročníků. Žáci většinou uvedli více názorů na televizní reklamy, proto jsem se rozhodla porovnat procentuální zastoupení kladů a záporů reklam zvlášť.

Pozitiva reklam vidí žáci nejčastěji v tom, že nám reklamy poskytují různé informace o produktech, novinkách a o tom v jakých obchodech lze co sehnat a za kolik. Jako druhou nejčastější odpověď v obou ročnících uvedli žáci zisk firem, tedy zadavatelů reklam, z prodeje nabízených produktů. Na třetí pozici zařadili slevové akce. V dalších dvou odpovědích se názory liší. Zatímco 5. ročník považuje reklamy jako inspirující (např. pro nákup dárků, inspirace k vaření, aj.), 6. ročník je považuje za zábavné po

⁵¹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. 2017, s. 19*

⁵² *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. 2017, s. 22*

obrazové či hudební stránce. Jako poslední výhodu vidí oba ročníky využití reklamního času pro přestávku a občerstvení.

Graf 13: Pozitiva reklam (5. roč.)

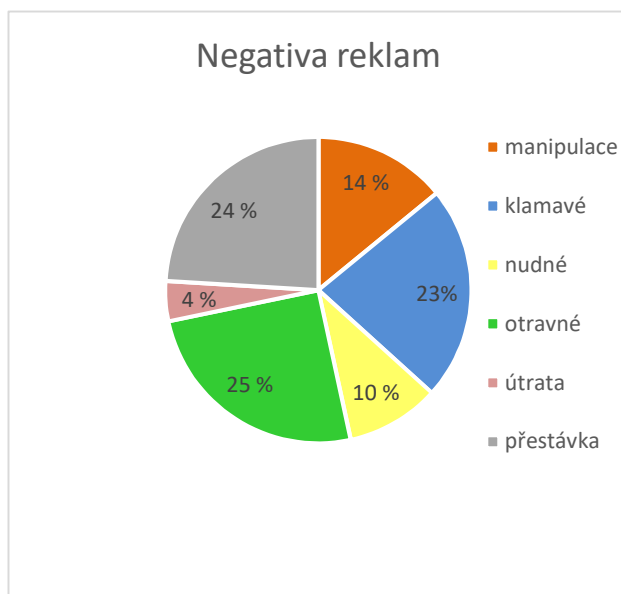

Graf 12: Pozitiva reklam (6. roč.)

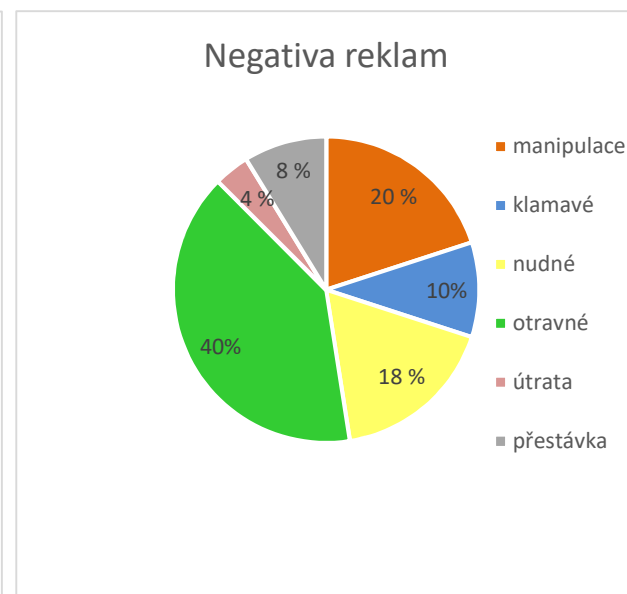

V dalších dvou grafech je znázorněno procentuální zastoupení názorů obou ročníků na zápory televizních reklam. Žáci 5. ročníku považují reklamy za otravné (je jich moc, často se opakují, pronikavá hudba, blikající obrázky). Skoro čtvrtina vnímá přestávky, tedy přerušování probíhajícího programu, velmi negativně. 23 % těchto žáků poukazuje na fakt, že ne všechny informace se zakládají na pravdě a 14 % dokonce vnímá reklamy jako manipulativní. V 6. ročníku celých 40 % žáků označilo reklamy za otravné (rádi přepínají televizní kanály, aby se reklamám vyhnuli). 20 % žáků vidí v reklamách manipulaci a to, že mohou mít špatný vliv na sledující. Další žáci je označili za nudné, nezajímavé, zavádějící, nepravdivé, narušující filmy a seriály. Pouze 6 žáků vidí v reklamách lákadla navádějící zákazníky k větší útratě peněz.

Graf 15: Negativa reklam (5. roč.)

Graf 14: Negativa reklam (6. roč.)

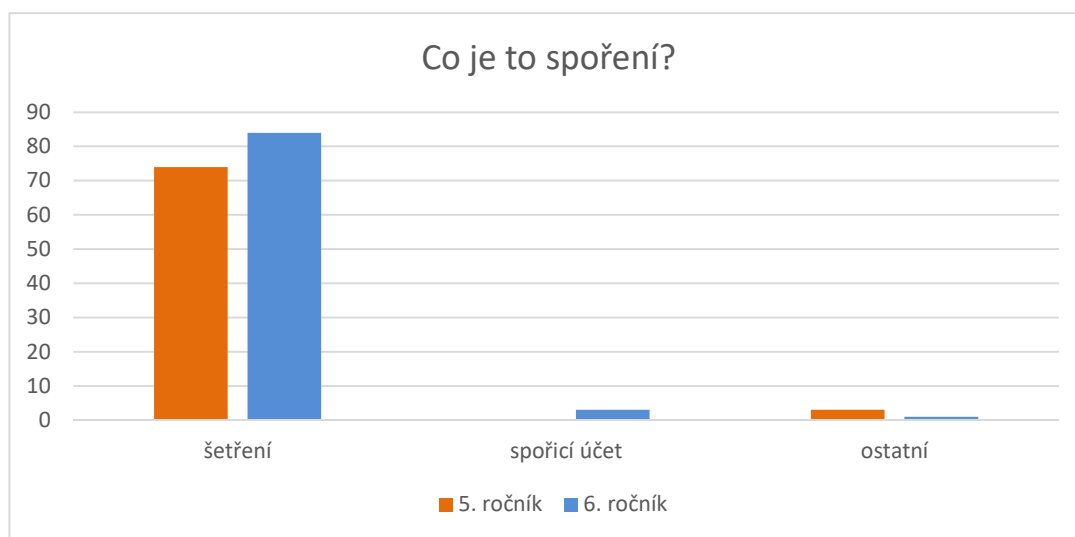

Všechny tyto názory mě utvrdily v tom, že žáci jsou ve věku, kdy dokáží zhodnotit důvody pro vytváření televizních reklam a současně je přijímají kriticky a s nadhledem. Otázkou je, zda je to přirozený důsledek vlivu rodiny, školy, či vrstevnického učení.

8) Pojem „spoření“ označuje:

Pojem „spoření“ je obecně chápán jako činnost, během které si lidé odkládají část svých příjmů a vznikají tím úspory. Zde jsem obdržela 77 odpovědí od žáků 5. ročníků a 88 odpovědí od žáků 6. ročníků. Celkově 74 a 84 žáků označilo spoření jako *šetření, ukládání si peněz v bance, ukládání peněz na později*. Dokonce 3 žáci 6. ročníku uvedli *spoření na spořicímu účtu v bance*. Výhodou spořicího účtu je získání úroků jako odměna za využití vložených finančních prostředků. Jsem velmi mile překvapena, že většina dětí pojem „spoření“ chápe dobře. Mezi jiné odpovědi patřilo například: *výběr peněz z banky, vydělání si peněz, placení po částkách, spor s penězi*.

Graf 16: Co je to spoření?

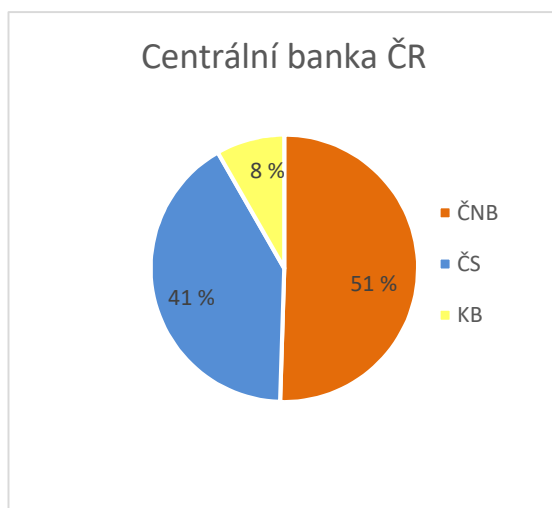

9) *Centrální banka v ČR se nazývá:*

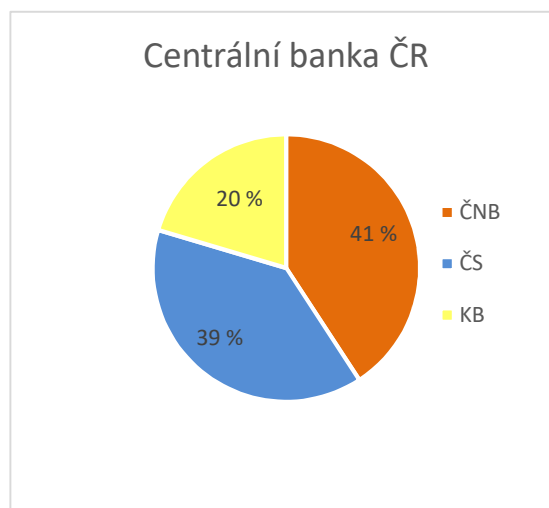
- a) *Komerční banka*
- b) *Česká národní banka*
- c) *Česká spořitelna*

V této uzavřené otázce měli žáci na výběr ze tří možností. Dohromady odpovědělo 97 žáků 5. ročníků a 98 žáků 6. ročníků. Správnou odpověď zvolilo 49 žáků 5. ročníků a 40 žáků 6. ročníků, tedy skoro polovina všech dotazovaných. Centrální bankou České republiky je Česká národní banka, která vykonává dohled nad finančním trhem.

Graf 18: Centrální banka ČR (5. roč.)

Graf 17: Centrální banka ČR (6. roč.)

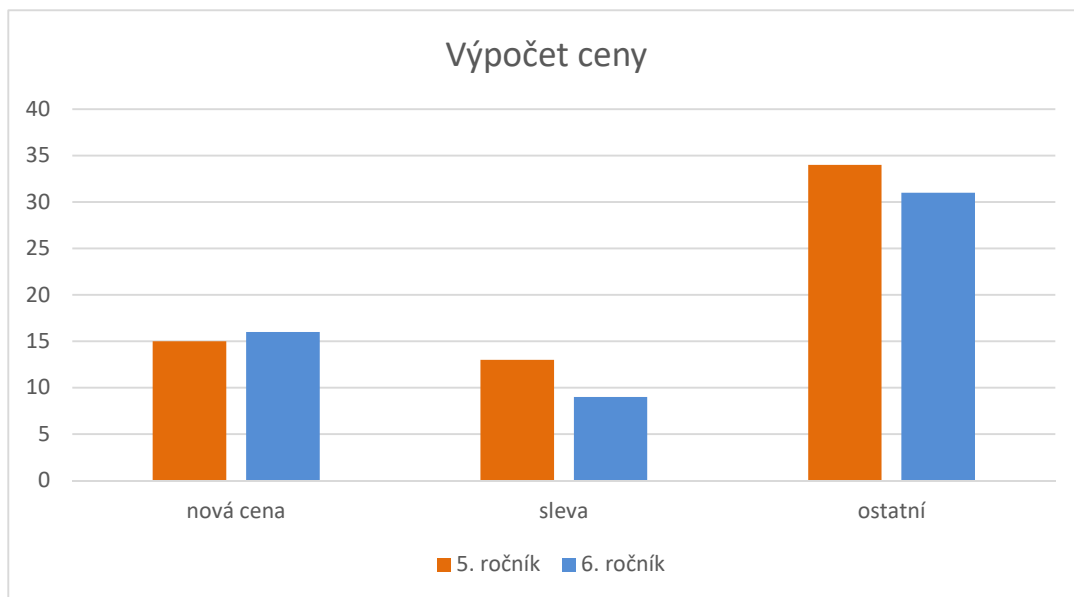
Jako druhou nejčastější odpověď zvolili žáci možnost c) Českou spořitelnu. Je možné, že právě název této instituce byl pro ně zavádějící. Jen 8 žáků 5. ročníku zvolilo Komerční banku, na rozdíl od 6. ročníků, kde si tuto možnost vybralo 20 žáků. Česká spořitelna spolu s Komerční bankou jsou obchodní banky, které poskytují svým klientům finanční produkty.

10) Tomáš si chce koupit kolo, které stojí 11 600 Kč. V obchodě obdržel slevu 10 % z ceny nákupu. Kolik Kč Tomáš zaplatí za nové kolo?

Řešení: původní cena kola	11 600 Kč
sleva 10 %	1 160 Kč
<u>nová cena kola</u>	<u>11 600 – 1 160 = 10 440 Kč</u>

Tato úloha je inspirována slovními úlohami z učebnice matematiky pro 5. ročník základních škol, i když jsem si vědoma faktu, že učivo s procenty se objevuje v očekávaných výstupech v RVP až pro 2. stupeň.

Graf 19: Výpočet ceny

Dostalo se mi 62 odpovědí z 5. ročníku, z nichž 15 žáků správně spočítalo cenu jízdního kola po slevě. Dalších 13 žáků zvládlo vypočítat pouze 10% slevu. V 6. ročníku z celkového počtu 100 žáků, počítalo tento příklad pouhých 58 žáků a jen 16 z nich správně. Dalších 9 vypočítalo získanou slevu, kterou považovali za konečný výsledek. V ostatních případech se odpovědi různily v rozmezí 1 060 – 11 680 Kč.

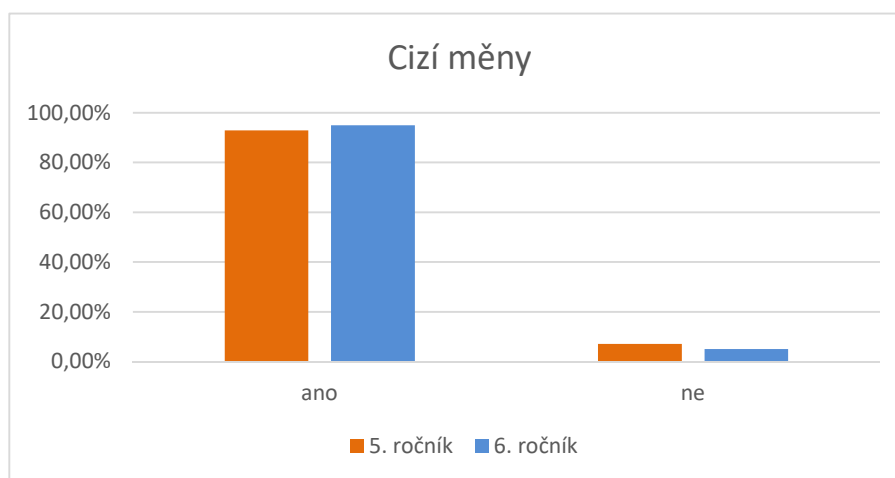
11) Spoj symbol se správnou měnou:

a) libra		\$
b) dolar		€
c) euro		£

Cílem této úlohy bylo získat poznatky o povědomí žáků v oblasti cizích měn. Spousta žáků již v 2. otázce zmiňovala cizí měny jako *euro*, *dolar*, *libra*, *kuna*, *marka*, *jen*. V této uzavřené otázce měli žáci za úkol spojit název měny s jejím symbolem. Vybrány byly tři velmi známé měny, se kterými se žáci už mohli setkat.

Odpovědi jsem zaznamenala do grafu podle toho, zda žáci spojili správně název měny s jejím symbolem, či nikoli. Dostala se mi skoro stoprocentní zpětná vazba, za což jsem velmi ráda. Odpovědělo 99 žáků obou ročníků. 92 žáků z 5. ročníku a 94 žáků z 6. ročníku správně spojili všechny tři symboly s jejich měnami. V dalších případech se žáci běžně spletli v rozpoznání libry a dolaru, euro většinou označili správně. Jelikož jsme součástí Evropské unie od roku 2004 a euro je její měnou, mohou se žáci s eurem setkávat jak u nás, tak v okolních státech.

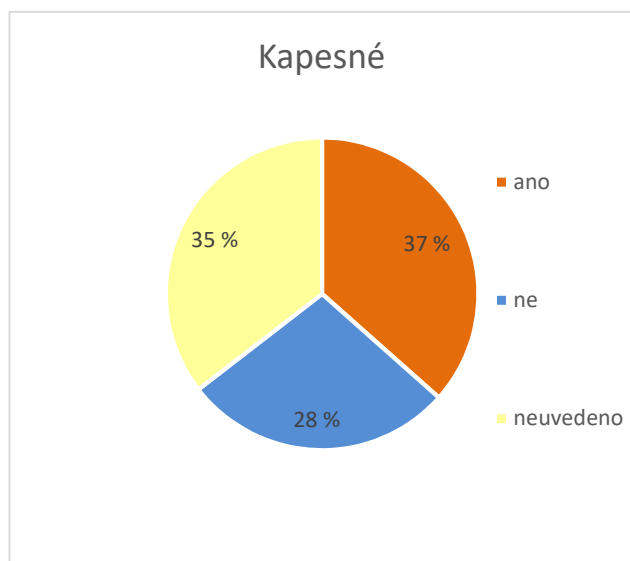
Graf 20: Cizí měny

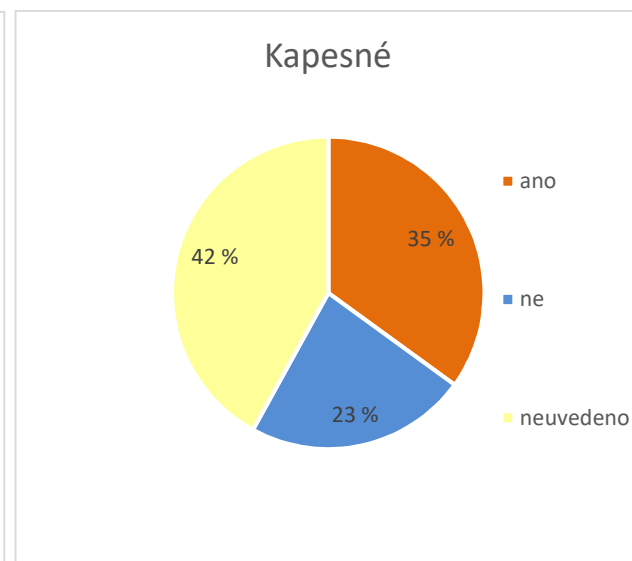
12) Dostáváš kapesné? Jaká si myslíš, že je ideální výše kapesného?

Vyhodnocení této otázky bylo celkem náročné. Ne vždy jsem dostala úplnou odpověď a žáci také uváděli svůj názor na výši kapesného v různých časových intervalech. Proto jsem odpovědi sjednotila a je uváděna ideální výše kapesného na jeden měsíc.

Graf 22: Kapesné (5. roč.)

Graf 21: Kapesné (6. roč.)

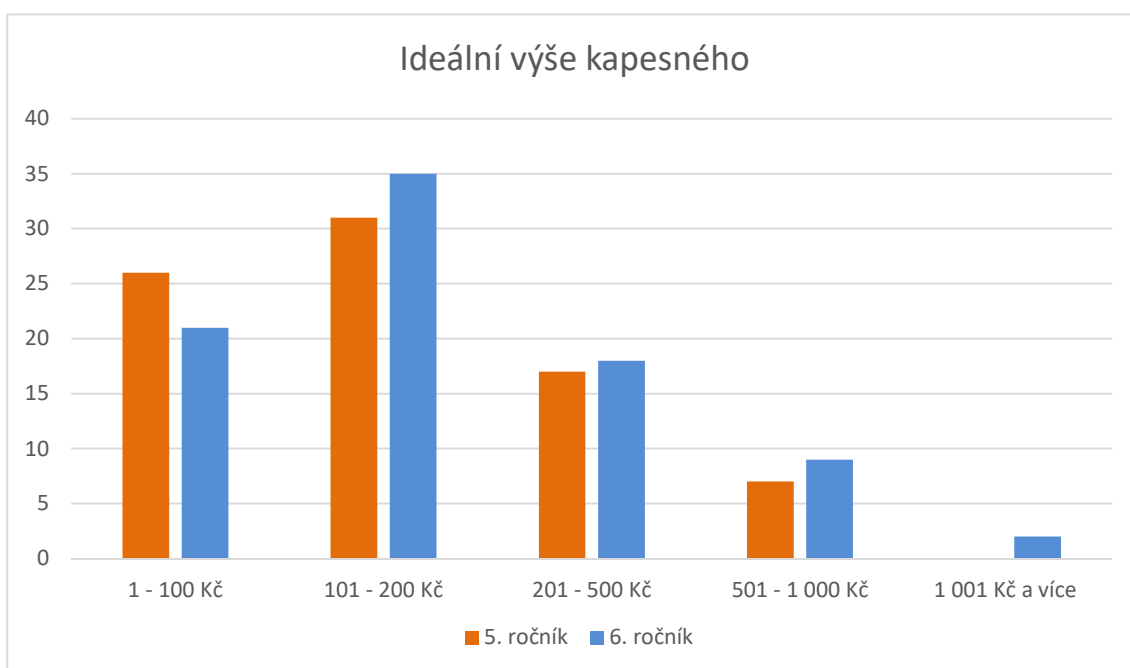

Celkově jsem dostala 93 odpovědí od žáků 5. ročníků a 92 odpovědí od žáků 6. ročníků. Ne všichni žáci mi odpověděli, zda kapesné dostávají, ale pouze uvedli ideální výši kapesného. Proto jsem v grafech č. 21 a č. 22 zmínila procentuální zastoupení získaných odpovědí na otázku, zda kapesné dostávají či nikoliv.

Další graf znázorňuje ideální výši kapesného dle názorů dotazovaných žáků. Kapesné jsem rozdělila do pěti kategorií. Jak je vidět, nejvíce žáků z obou ročníků si představuje ideální měsíční kapesné v rozmezí 101 – 200 Kč. Druhá nejvíce početná skupina by se spokojila s kapesným v rozmezí 1 – 100 Kč. Třetí skupina by uvítala kapesné ve výši 201 – 500 Kč. 2 žáci 6. ročníku uvedli poměrně vysoké hodnoty jako 6 000 Kč a 10 000 Kč.

Všichni dotazovaní žáci pochází z města Zábřeh, které má kolem 15 000 obyvatel, a z jeho blízkého okolí. Troufám si tvrdit, že tyto děti pochází z tzv. běžných poměrů. V této lokalitě se pouze v minimální míře vyskytují sociálně slabé, nebo naopak nadměrně finančně zajištěné rodiny. Byla jsem překvapena, že děti uvádějí jako ideální kapesné poměrně nízkou částku. Domnívám se, že to není ovlivněno schopností šetřit, nebo dobře hospodařit. Příčinou je, dle mého názoru to, že dnešní děti jsou ve většině případů bohatě dotovány svými rodiči a prarodiči. Jejich potřeby jsou ihned naplňovány a kapesné plní tedy funkci určitého bonusu.

Graf 23: Ideální výše kapesného

13) Když si dospělý člověk od banky půjčí peníze:

- a) musí vrátit stejnou částku, kterou si půjčil
- b) musí vrátit vyšší částku
- c) musí vrátit nižší částku

V dnešní době roste počet lidí, kteří splácejí nějakou půjčku (půjčka na bydlení, na běžnou spotřebu a další). Tato otázka zjišťuje, zda mají žáci ponětí o tom, jak takové půjčky fungují. Bankovní půjčka je tedy produkt, který banky poskytují svým klientům. Klienti si požádají o zapůjčení finančních prostředků, které musí v dohodnutých termínech splácet. Tyto finanční prostředky jsou navýšeny ještě o úrokovou sazbu. Proto klient vždy vrátí vyšší částku, než tu kterou si vypůjčil.

V této uzavřené otázce měli žáci na výběr ze tří odpovědí. Návratnost těchto odpovědí byla jedna z nejvyšších. Tedy 98 žáků 5. ročníků a 99 žáků 6. ročníků odevzdalo vyplněnou otázku. Co mě mile překvapilo, byl fakt, že nadpoloviční většina obou ročníků zakroužkovala správnou odpověď. Jak je z grafu vidět 28 % žáků 5. ročníků zvolilo možnost a), tedy musí vrátit stejnou částku, která byla půjčena. U 6. ročníků to bylo ještě méně, 17 %. Dohromady jen 4 žáci uvedli možnost c).

Graf 25: Bankovní půjčka (5. roč.)

Graf 24: Bankovní půjčka (6. roč.)

14) Kdybys šel na nákup a měl koupit 10 rohlíků, půlku chleba, 4 bílé jogurty a mléko, kolik korun budeš asi potřebovat?

Řešení: Pro srovnání jednotlivých odhadů cen, jsem každému produktu vytvořila cenové rozmezí. Nižší hranice cen se opírají o údaje z akčních letáků obchodních řetězců, vyšší hranice odráží ceny produktů v biokvalitě.

10 rohlíků: 10 – 50 Kč

½ chleba: 15 – 35 Kč

4 jogurty: 20 – 100 Kč

mléko: 15 – 40 Kč

Modelový nákup tedy stojí: 60 – 225 Kč.

Pro zkoumání odhadu cen jsem vybrala produkty, se kterými se žáci mohou běžně setkávat při nákupech. Orientace v cenách je důležitá jak pro zběžný odhad ceny nákupu, tak pro kontrolu, zda nám při placení bylo správně vráceno.

Odpovědi jsem rozdělila do dvou skupin: správné (pokud se žák svým odhadem trefil do stanoveného rozmezí) a špatné (pokud byl odhad vyšší nebo nižší než stanovené rozmezí). Celkově jsem získala 90 odpovědí z 5. ročníku a 94 odpovědí z 6. ročníku.

Graf 27: Nákup zboží (5. roč.)

Graf 26: Nákup zboží (6. roč.)

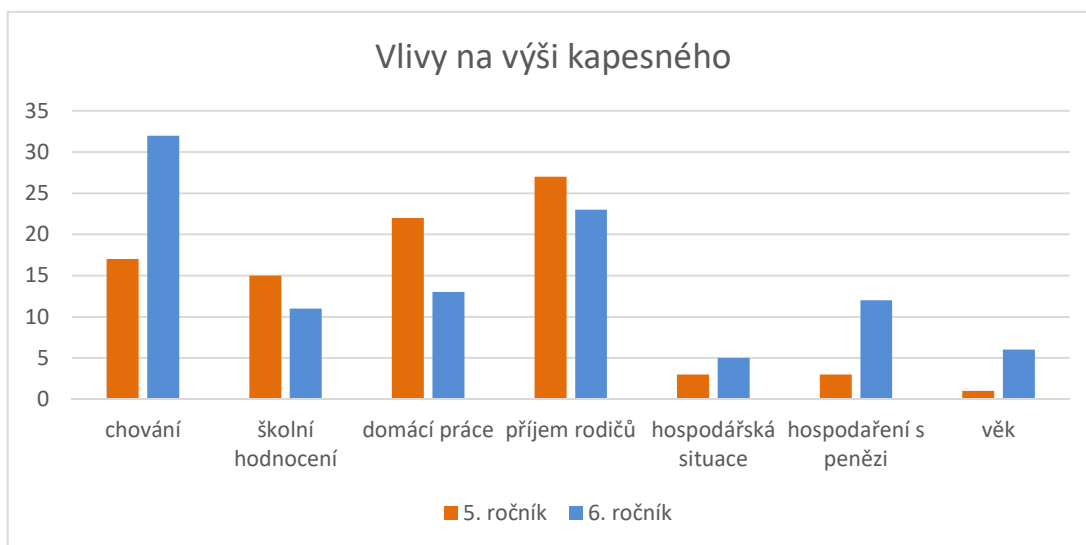
Z grafů vyplývá, že žáci mají poměrně dobrý odhad ceny zboží v obchodech. 73 žáků z 5. ročníku a 82 žáků z 6. ročníku odpovědělo správně. Přesto, že jsem rozmezí modelového nákupu stanovila celkem široké (z důvodu možných výběrů zlevněného zboží, nebo naopak kvalitnějších potravin), žáci nejčastěji uváděli cenu modelového nákupu v rozmezí 100 – 170 Kč, což zhruba odpovídá průměru ceny tohoto nákupu.

15) Co si myslíš, že ovlivňuje výši kapesného?

V této úloze mě zajímaly názory zkoumané skupiny žáků na důvody, které ovlivňují výši obdrženého kapesného. Získala jsem názory od 65 žáků 5. ročníku a 81 žáků 6. ročníku. Žáci v mnoha případech uvedli více odpovědí, které jsem rozdělila do 7 kategorií: - *chování (dodržování stanovených pravidel)*

- *školní hodnocení (prospěch, známky)*
- *domácí práce (pomáhání v domácnosti)*
- *příjem rodičů (výše platu, počet členů v domácnosti)*
- *hospodářská situace ve státě (válka na Ukrajině, růst cen zboží a služeb)*
- *vlastní hospodaření s penězi (šetření, zbytečné utrácení)*
- *věk (školní ročník)*

Graf 28: Vlivy na výši kapesného

Názory na to, čím je výše kapesného ovlivněna, jsou v obou ročnících velmi podobné. Žáci 6. ročníku považují své chování za nejdůležitější. Dále pak příjem rodičů, pomáhání v domácnosti a v neposlední řadě jejich nakládání s penězi a školní prospěch. V 5. ročníku převládá názor, že výše kapesného se odvíjí od výše příjmu rodičů. Důležitá je také pomoc v domácnosti, chování a školní prospěch. Několik žáků zmínilo situaci na Ukrajině a s tím spojené zdražování cen u nás.

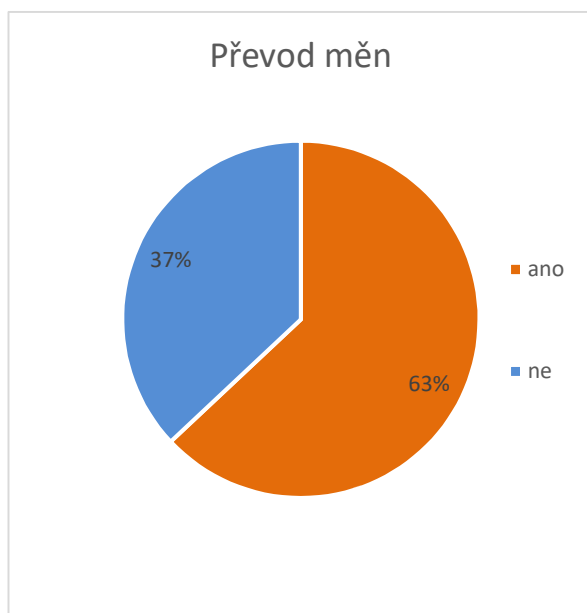
16) Natálie pojedje na výlet do Vídně. S sebou si má vzít 150 eur. Jestliže je současný kurz 25 Kč za 1 euro, kolik korun za ně ve směnárně zaplatí?

Řešení: 1 euro = 25 Kč

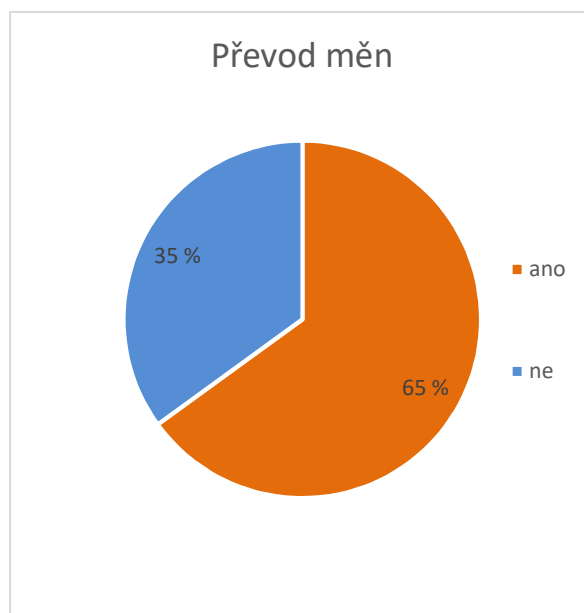
$$\underline{25 \text{ euro} = 3\,750 \text{ Kč} (25 * 150)}$$

V této úloze žáci řešili převod měn, se kterým se můžou setkat v případě cestování do zahraničí. Základní informace, tedy jaký je kurz měn a kolik financí potřebují k výletu do zahraničí, obdrželi. Výpočet je poměrně jednoduchý, mohli jej tedy zvládnout oba ročníky celkem bez problémů. Obdržené výsledky jsem hodnotila podle správnosti. V následujících grafech si tedy ukážeme, kolik procent žáků příklad zvládlo vypočítat, a kolik ne.

Graf 30: Převod měn (5. roč.)

Graf 29: Převod měn (6. roč.)

Jak lze vyčíst z grafů, nadpoloviční většina obou ročníků odpověděla správně. V 5. ročníku celkem odpovědělo 84 žáků, z nichž 54 uvedlo správnou odpověď. V 6. ročníku ze 77 žáků správně odpovědělo 53 žáků. Ostatní odpovědi se výrazně liší,

jsou to sumy v rozmezí 4 – 50 000 Kč. Jak k těmto výsledkům žáci došli, nemohu blíže specifikovat z toho důvodu, že v odpovědích neuváděli celé výpočty, nýbrž jen výsledky.

4.5 Shrnutí výzkumného šetření

Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 200 žáků. Z toho bylo 100 žáků z pátých a stejný počet i ze šestých ročníků. Návratnost dotazníků byla stoprocentní, ale otázky byly zodpovězeny průměrně z 87 %. Na začátku výzkumného šetření jsem si stanovila výzkumné problémy, které by měly být nyní objasněny.

- **VP1: Jaké je porozumění žáků základním pojmům z finanční gramotnosti, jako jsou: peníze, spoření, půjčka, cizí měna, rozpočet?**

Výzkumné šetření zjišťovalo, zda žáci mají obecnou představu o tom, co znamenají pojmy: peníze, formy peněz, časová hodnota peněz, kupní síla peněz, spoření. Těmito pojmy se zabývaly otázky č. 1, 2, 3, 5, 6, 8, 11 a 13. Procentuální úspěšnost řešení těchto úloh je v 5. ročníku 57 %, v 6. ročníku je o něco vyšší, tedy 62 %. Nad dvě třetiny žáků zvládlo správně charakterizovat peníze, označit spoření jako možnost šetření a ukládání si peněz pro pozdější použití, odhadnout cenu modelového nákupu a správně spojit symboly cizích měn s jejich názvy. Méně jak třetina dotazovaných si nevěděla rady s úlohou týkající se rodinného rozpočtu a s definicí forem peněz. Úspěšnost dotazovaných žáků celkově nebyla příliš vysoká, jejich povědomí o těchto vybraných pojmech je nepřesné.

- **VP2: Jaký postoj zaujímají žáci ke kapesnému v současné době?**

Ohledně kapesného respondenti vyplňovali dvě otázky – Jaká by měla být ideální výše kapesného a čím si myslí, že je ovlivněna? Ze zmíněných otázek jsem se dozvěděla, že žáci považují za ideální kapesné v cenovém rozmezí 101 – 200 Kč. Názorů na to, čím je výše kapesného ovlivněna, jsem dostala bezpočet, ale podařilo se mi je shrnout do

několika základních skupin: chování žáků, pomáhání v domácnosti, školní hodnocení, příjem rodičů a také vnější vlivy, jako hospodářská situace ve státě.

○ **VP3: Jaká je úspěšnost žáků při řešení konkrétních matematických úloh souvisejících s financemi?**

Po prošetření dalšího výzkumného problému jsem zaznamenala, že pouze 19 % všech žáků zvládlo úspěšně odpovědět na otázku týkající se rodinného rozpočtu a jen 15 % žáků správně vypočítalo novou cenu jízdního kola po slevě. Pozitivní zjištění nastalo u otázky týkající se převodu měn, kdy celých 53 % žáků bylo úspěšnými řešiteli. Nízká procentuální úspěšnost svědčí o tom, že žáci buď neporozuměli zadání slovní úlohy, nebo si nevěděli rady s jejím výpočtem. V několika případech byl postup výpočtu správný, nicméně výsledná cena neodpovídala správnému výsledku.

○ **VP4: Jaký je rozdíl mezi úspěšnostmi žáků pátých a šestých ročníků v daném dotazníkovém šetření?**

Do porovnání úspěšnosti jednotlivých ročníků jsem zahrнула pouze ty otázky, u kterých může být ověřena jejich správnost. Jedná se o všechny uzavřené otázky č. 3, 5, 8, 11 a 13, a otevřené otázky č. 4, 6, 7, 10, 14 a 16. Pro přehlednost níže uvádím jednotlivé otázky s jejich správnými uznanými odpověďmi.

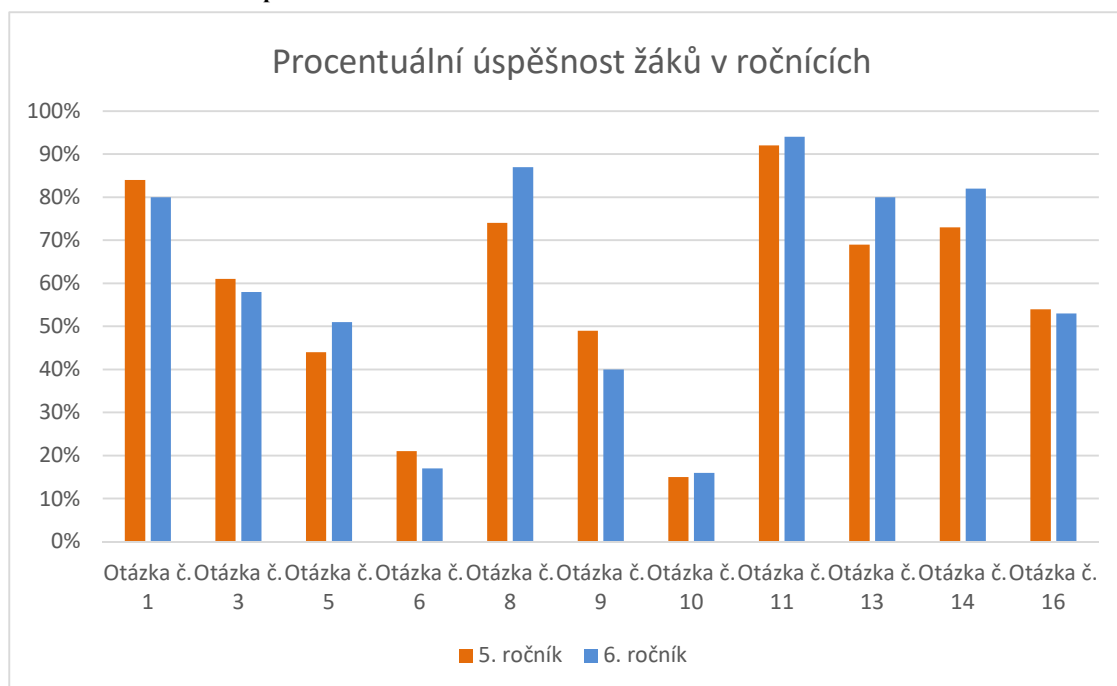
Tabulka 5: Otázky se správnými odpověďmi

1)	<i>Co to jsou peníze?</i>	<i>Měna, platidlo.</i>
3)	<i>Hodnota peněz se v čase:</i>	<i>mění.</i>
5)	<i>Kupní síla peněz znamená:</i>	<i>kolik výrobků a služeb lze koupit za určitou sumu peněz.</i>
6)	<i>Měsíční příjem rodiny Novákových je 35 000 Kč. Jejich týdenní výdaje jsou 7 150 Kč. Jaké výdaje má rodina celkem za jeden měsíc? Kolik Kč rodina ušetří za jeden měsíc?</i>	<i>Celkové měsíční výdaje jsou 28 600 Kč a rodina ušetří 6 400 Kč.</i>

8)	Pojem „spoření“ označuje:	šetření, ukládání peněz na spořicí účet.
9)	Centrální banka v ČR se nazývá:	Česká národní banka.
10)	Tomáš si chce koupit kolo, které stojí 11 600 Kč. V obchodě obdržel slevu 10 % z ceny nákupu. Kolik Kč Tomáš zaplatí za nové kolo?	Tomáš zaplatí 10 440 Kč.
11)	Spoj symbol se správnou měnou:	libra (£), dolar (\$), euro (€)
13)	Když si dospělý člověk od banky půjčí peníze:	musí vrátit vyšší částku.
14)	Kdybys šel na nákup a měl koupit 10 rohlíků, půlku chleba, 4 bílé jogurty a mléko, kolik korun budeš asi potřebovat?	Asi 60 - 225 Kč.
16)	Natálie pojedje na výlet do Vídně. S sebou si má vzít 150 eur. Jestliže je současný kurz 25 Kč za 1 euro, kolik korun za ně ve směnárně zaplatí?	Zaplatí 3 750 Kč.

Procentuální úspěšnost jsem počítala z celkového počtu žáků jednotlivých ročníků, tedy z celkového počtu možných odpovědí. Jak lze vyčíst z grafu, v šesti otázkách z jedenácti převyšuje úspěšnost 6. ročníků, ale nijak závratně, což podpořilo mou původní domněnku.

Graf 31: Procentuální úspěšnost žáků v ročnících

Dále pak uvádím porovnání celkové procentuální úspěšnosti obou ročníků. Úspěšnost žáků 5. ročníku byla 57,81 % a 6. ročníku 59,81 %.

V dotazníkovém šetření jsem došla k těmto závěrům. Finanční gramotnost sledovaných žáků není na úrovni, se kterou bychom měli být spokojeni. Kvalita budování této gramotnosti na 1. stupni má velký vliv na úspěšnost žáků 6. ročníků. Pro děti jsou základní pojmy z oblasti financí nejasné, v praktických úvahách a výpočtech děti očividně selhávají. Ke slovu se zde dostává vliv matematické a čtenářské gramotnosti, které jsou s gramotností finanční úzce spjaty. Ke zlepšení může dojít, pokud bude budování finanční gramotnosti věnována patřičná pozornost ve škole i v rodinách. Ve škole by tomu mohla pomoci tzv. velká revize RVP, při které má dojít k redukci učiva a mnohem větší důraz bude kladen na získání požadovaných kompetencí.

ZÁVĚR

V současné době plné změn jsme obklopeni lákavými nabídkami na nejrůznější produkty (zboží či služby), jsou nám podsouvána nová přání a tužby, a to vše za složitých ekonomických podmínek v naší společnosti. Mnozí dospělí tuto situaci nezvládají. Řeší ji zadlužením nebo činy na hraně zákona. Roste tak počet ohrožených rodin, a tím i dětí. Životní úroveň se díky této situaci měří pouze množstvím hmotných statků, nikoliv mírou obyčejného lidského štěstí a spokojenosti. Tomuto tlaku jsou díky médiím vystavovány i děti od útlého věku. Proto se jako nezbytné jeví kvalitní vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti a také osobnostní rozvoj. Pouze vyrovnaná osobnost s kvalitními vědomostmi může v této nelehké době obstát a prožít spokojený život. Náš stát si tuto situaci plně uvědomuje a vytvořil tak konkrétní plán, jak by mělo vzdělávání v oblasti financí vypadat.

Všechny tyto podněty byly důvodem k vytvoření mé diplomové práce. Cílím v ní jen na úzkou věkovou vrstvu respondentů, se kterou jsem se ve své praxi setkala.

Teoretická část diplomové práce je zaměřena na obecnou charakteristiku finanční gramotnosti a s tím spjatým finančním vzděláváním na základních školách. Pro samotný vznik a rozvoj finančního vzdělávání jsou důležité dokumenty Strategie finančního vzdělávání z roku 2007 a Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách z roku 2007, které jsem zde představila včetně jejich aktualizací. Zabývala jsem se také tím, jak je finanční gramotnost začleněna do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání.

Cílem praktické části byla samotná analýza úrovně finanční gramotnosti žáků vybraných základních škol ze Zábřehu a blízkého okolí. K průzkumu bylo využito dotazníkové šetření, které obsahovalo celkem 16 otázek. Zodpovědělo jej dohromady 200

respondentů z pátých a šestých ročníků. V této kapitole jsem provedla i vyhodnocení celé analýzy a objasnění jednotlivých výzkumných problémů.

Díky poměrně malému rozsahu mého šetření nelze stanovit obecný závěr, ale domnívám se, že je oblast finančního vzdělávání opravdu upozaděována, byť k tomu mohou mít jednotliví učitelé své důvody (příprava žáků na přijímací zkoušky, přemíra učiva, nedostatek času díky covidové situaci, atd.) Došla jsem také k závěru, že žáci budou úspěšní v oblasti finanční gramotnosti tehdy, pokud budou úspěšní také v gramotnosti čtenářské a matematické.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje:

BAITOVÁ, Jana. *Finanční gramotnost na 1. stupni základní školy*. Brno, 2011.

Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně.

DARÁNIOVÁ, Yvona, Iva JEHLIČKOVÁ, Kateřina JÍLKOVÁ, Jitka KRAUSOVÁ, Blanka STAŇKOVÁ a Vladimíra STRCULOVÁ. *Rozumíme penězům, -: pro první stupeň základní školy*. [Kladno]: Aisis, 2013. ISBN 978-80-904071-9-0.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000.

ISBN80- 5931- 79-6.

HEJNÝ, Milan, Jitka MICHNOVÁ a Darina JIROTKOVÁ. *Matematika 5 pro ZŠ: Učebnice*. Fraus, 2012. ISBN 978-80-7238-966-7.

HEJNÝ, Milan, Jitka MICHNOVÁ a Darina JIROTKOVÁ. *Matematika 5/1 pro ZŠ: Pracovní sešit*. Fraus, 2012. ISBN 978-80-7238-967-4.

HEJNÝ, Milan, Jitka MICHNOVÁ a Darina JIROTKOVÁ. *Matematika 5/2 pro ZŠ: Pracovní sešit*. Fraus, 2012. ISBN 978-80-7238-968-1.

HLAĎO, Petr. *Úvod do pedagogického výzkumu pro učitele středních škol*. Brno:

Institut celoživotního vzdělávání, Mendelova univerzita v Brně, 2011.

ISBN 978- 80- 7375-544-7.

KEVIČ, Nataša. Co je gramotnost?. In: *Pro vzdělávání* [online]. 2017 [cit. 2022-05-19].

Dostupné z: <http://provzdelavani.nuv.cz/clanky/ze-zahranici/co-je-gramotnost>

KOMÁREK, Luboš a Zlataše KOMÁRKOVÁ. *Osobní finance - metodické listy: aneb jak proplout bez nehody světem financí* [online]. 2021 [cit. 2022-05-26]. Dostupné z:

https://www.cnb.cz/export/sites/cnb/cs/o_cnb/.galleries/financni-a-ekonomicka-gramotnost-cnb/osobni-finance-metodicke-listy.pdf

Koncepce matematické gramotnosti ve výzkumu PISA 2003. ČŠI [online]. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2004 [cit. 2022-05-19]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Prilohy/2004_p%C5%99%C3%ADlohy/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20%C5%A1et%C5%99en%C3%AD/Koncepce-matem-gramotnosti-publikace.pdf

LUKL, Radim. *Investiční rozhodování jako východisko úspěchu firmy* [online]. Brno, 2004 [cit. 2022-06-06]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/i8na2/DIPLOMOVA_PRACE.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně.

Ministerstvo financí ČR. *Národní strategie finančního vzdělávání* [online]. 2010 [cit. 2022-05-05]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty#gramotnost>

Ministerstvo financí ČR. *Národní strategie finančního vzdělávání 2.0* [online]. 2020 [cit. 2022-05-05]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty#gramotnost>

Ministerstvo financí ČR. *Strategie finančního vzdělávání* [online]. 2007 [cit. 2022-05-05]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty#gramotnost>

Ministerstvo financí ČR, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* [online]. 2007 [cit. 2022-05-05]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty#gramotnost>

OBST, Otto. *Obecná didaktika*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017. ISBN 978-80-244-5141-1.

Pracovní skupina pro finanční vzdělávání. *Standard finanční gramotnosti* [online]. 2017 [cit. 2022-05-07]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/strategicke-dokumenty#gramotnost>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha:, 2017 [cit. 2022-05-05]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/41216/>

SKOŘEPA, Michal a Eva SKOŘEPOVÁ. *Finanční a ekonomická gramotnost pro základní školy a víceletá gymnázia: výchova k občanství: stát a hospodářství*. Praha: Scientia, 2008. ISBN 978-80-86960-41-8.

SKOŘEPOVÁ, Eva. *O penězích a hospodaření: s Kačkou a Filipem: [finanční gramotnost pro 1. - 3. třídu ZŠ. 2. vyd. Ilustroval Lukáš FIBRICH. Praha: Fragment, 2011. ISBN 978-80-253-1296-4.*

TOUFAROVÁ, Blanka. *Finanční gramotnost ve výuce matematiky na 2. stupni základní školy Olomouc*. Olomouc, 2022. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

VACKOVÁ, Ivana, Ludmila FAJFRLÍKOVÁ a Zdeňka UZLOVÁ. *Matematika pro 5. ročník základní školy. 2., rozšířené vydání*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 2016-. ISBN 978-80-7235-575-4.

Zákon č. 561/2004 Sb. *Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*

Internetové zdroje:

Bezhotovostní peníze: Bezhotovostní peníze, platební prostředky. *Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat?* [online]. 2014 [cit. 2022-06-10]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/penize-a-ucty/bezhotovostni-penize>

Co je měna. *Capital.com* [online]. [cit. 2022-05-30]. Dostupné z:
<https://capital.com/cs/mena-definice>

Co je to bankovní systém?. *Finanční vzdělávání* [online]. 2021 [cit. 2022-06-02].
Dostupné z: <https://www.financnivzdelavani.cz/svet-financi/bankovnictvi/co-je-to-bankovni-system>

Co je to běžný účet?. *Finance.cz* [online]. [cit. 2022-06-03]. Dostupné z:
<https://www.finance.cz/ucty-a-sporeni/bezne-ucty/abeceda-beznych-uctu/co-je-to-bezny-ucet/>

Česká národní banka. Finanční a ekonomická gramotnost. In: *ČNB.cz* [online]. ©2022 [cit. 2022-05-04]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/financni-a-ekonomicka-gramotnost/.

Dluhopis Republiky. *Spořicí státní dluhopisy* [online]. [cit. 2022-06-07]. Dostupné z:
<https://www.sporicidluhopisycr.cz/>

Hodnota peněz. *Dnešní svět* [online]. [cit. 2022-05-30]. Dostupné z:
<https://www.dnesni-svet.cz/hodnota-penez-p65.html>

CHVÁLOVÁ, Jindra. Co je rozpočet. *Peníze.cz* [online]. [cit. 2022-06-10]. Dostupné z:
<https://www.penize.cz/slovník/rozpocet>

Kurzy.cz. Kurz Eura, Euro EUR, aktuální kurzy koruny a měn. In: *Kurzy.cz* [online]. 2022 [cit. 2022-05-30]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/kurzy-men/nejlepsi-kurzy/EUR-euro/>.

MACH, Vojtěch. Falešné peníze. Poradíme vám, jak se jim vyhnout. *Home credit blog* [online]. 2021 [cit. 2022-06-10]. Dostupné z: <https://blog.homecredit.cz/rady-a-navody/falesne-penize-poradime-vam-jak-se-jim-vyhnout/>

Ministerstvo financí České republiky. *Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat?* [online]. ©2022 [cit. 2022-05-05]. Dostupné z:
<https://financnigramotnost.mfcr.cz/>

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Analýza vývoje příjmů a výdajů domácností ČR v roce 2021 a predikce na další období.* [online]. 2021 [cit. 2022-06-10]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/analyza-vyvoje-prijmu-a-vydaju-domacnosti-cr-v-roce-2021-a-predikce-na-dalsi-obdobi>

Metodický portál RVP: Finanční gramotnost [online]. [cit. 2022-05-20]. Dostupné z:
<https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=6461>

Metodický portál RVP: Vymezení Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání v systému kurikulárních dokumentů [online]. [Cit. 2022-05-09]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10429>

Obecně: Obecně o pojištění. *Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat?* [online]. 2014 [cit. 2022-06-10]. Dostupné z:
<https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pojisteni/pojisteni-obecne>

O ČNB. *Česká národní banka* [online]. [cit. 2022-06-02]. Dostupné z:
https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/

RŮŽIČKOVÁ, Daniela. ICT gramotnost. *Metodický portál RVP.CZ* [online]. 2010 [cit. 2022-05-19]. Dostupné z:
<https://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/9629/ICT-GRAMOTNOST.html>

Spořicí účty. *Měšec.cz* [online]. [cit. 2022-06-03]. Dostupné z:
<https://www.mesec.cz/financni-portal/ucty/sporici-ucty/>

Úvěrový účet. *Bankovní účet.cz* [online]. 2016 [cit. 2022-06-03]. Dostupné z:
<http://www.bankovni-ucet.cz/uverovy-ucet/>

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Co to jsou peníze? (6. roč.).....	44
Graf 2: Co to jsou peníze? (5. roč.).....	44
Graf 3: Jaké znáte formy peněz? (6. roč.).....	45
Graf 4: Jaké znáte formy peněz? (5. roč.).....	45
Graf 5: Hodnota peněz v čase (6. roč.).....	46
Graf 6: Hodnota peněz v čase (5. roč.).....	46
Graf 7: Odhad ceny oblíbené hračky	47
Graf 8: Rozvržení hraček dle cen.....	48
Graf 9: Kupní síla peněz (6. roč.).....	49
Graf 10: Kupní síla peněz (5. roč.).....	49
Graf 11: Rodinný rozpočet.....	50
Graf 12: Pozitiva reklam (6. roč.)	53
Graf 13: Pozitiva reklam (5. roč.)	53
Graf 14: Negativa reklam (6. roč.).....	54
Graf 15: Negativa reklam (5. roč.).....	54
Graf 16: Co je to spoření?	55
Graf 17: Centrální banka ČR (6. roč.).....	56
Graf 18: Centrální banka ČR (5. roč.).....	56
Graf 19: Výpočet ceny	57
Graf 20: Cizí měny.....	58
Graf 21: Kapesné (6. roč.).....	59
Graf 22: Kapesné (5. roč.).....	59
Graf 23: Ideální výše kapesného	60

Graf 24: Bankovní půjčka (6. roč.)	61
Graf 25: Bankovní půjčka (5. roč.)	61
Graf 26: Nákup zboží (6. roč.)	62
Graf 27: Nákup zboží (5. roč.)	62
Graf 28: Vlivy na výši kapesného	64
Graf 29: Převod měn (6. roč.)	65
Graf 30: Převod měn (5. roč.)	65
Graf 31: Procentuální úspěšnost žáků v ročnících	68

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Složky finanční gramotnosti	11
Obrázek 2: Ochranné prvky bankovek	33
Obrázek 3: Trojúhelník financí	39

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Předpokládaný harmonogram implementace FG do RVP na ZŠ a SŠ	16
Tabulka 2: Standardy finanční gramotnosti 2007	27
Tabulka 3: Standardy finanční gramotnosti 2017	29
Tabulka 4: Rozložení respondentů dle ročníků a pohlaví	43
Tabulka 5: Otázky se správnými odpověďmi	67

SEZNAM ZKRATEK

aj.	a jiné
ČNB	Česká národní banka
MF	Ministerstvo financí ČR
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra ČR
NSFV	Národní strategie finančního vzdělávání
OÚ	Obecní úřad
RVP	Rámcový vzdělávací program
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
SBFG	Systém budování finanční gramotnosti
SŠ	Střední škola
ŠVP	Školní vzdělávací program
tzv.	takzvaně
ÚP	Úřad práce
ZŠ	Základní škola

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Petra Klemšová
Katedra:	Katedra matematiky PdF UP Olomouc
Vedoucí práce:	Mgr. David Nocar, Ph.D.
Rok obhajoby:	2022

Název práce:	Finanční gramotnost žáka při vstupu na 2. stupeň ZŠ
Název v angličtině:	Financial Literacy of the 6th grade pupils
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá finanční gramotností žáků na přelomu prvního a druhého stupně základních škol. V teoretické části popisuje finanční vzdělávání, definuje finanční gramotnost a vymezuje důležité pojmy z finanční gramotnosti. Součástí praktické části je analýza dotazníkového šetření, které zjišťuje úroveň znalostí těchto žáků a její vyhodnocení.
Klíčová slova:	finanční gramotnost, finanční vzdělávání, strategické dokumenty finanční gramotnosti v ČR, peníze, cena, rozpočet
Anotace v angličtině:	The diploma thesis deals with financial literacy of pupils of primary school and lower secondary school. In the theoretical part, there is basic description of financial education and classification of financial literacy. The practical part contains analysis of questionnaire research and its evaluation based on knowledge of pupils from 5 th to 6 th degree.
Klíčová slova v angličtině:	financial literacy, financial education, strategic documents of financial literacy in the CR, money, price, budget
Přílohy vázané v práci:	1
Rozsah práce:	80 stran
Jazyk práce:	Čeština